

11—12 maj.

Debatter m. m.

	Sid.
Tisdagen den 11 maj.	
Svar på fråga av herr Arrhén ang. viss militär tjänstgörings tillgodoräknande i merithänseende för civiltjänst	3
Svar på interpellation av herr Tjällgren ang. inrättande av husdjursinstruktörsbefattningar	3
Svar på fråga av herr Arrhén ang. ersättning för konfirmationsundervisning vid vissa läroanstalter	6
Interpellation av herr Franzén ang. vissa olägenheter i samband med omläggning av huvudvägar	7

Onsdagen den 12 maj.

Barns tillträde till biografföreställningar	9
Inköp av Älvkarleby kommuns åldersdomshem m. m.	25
Anslag till statens polisskola m. m.	27
Bestämmelserna om disponibilitetsstat vid försvarsväsendet	31
Lagförslag om moderskapshjälp m. m.	38
Undantagande av vissa arbetstagare från sjukpenningförsäkringen	49
Ändringar i militärsättningsförordningen	52

Samtliga avgjorda ärenden.

Tisdagen den 11 maj.

Statsutskottets memorial nr 120, ang. gemensam votering rörande vissa anslag under åttonde huvudtiteln	7

Onsdagen den 12 maj.		Sid.
Statsutskottets utlåtande nr 112, ang. anslag till statens biografbyrå m. m.		9
— nr 113, ang. anslag till vissa byggnadsarbeten vid statens sjuksjukhus m. m.		25
— nr 114, ang. förstärkning av ordningsstatspolisen m. m.		27
— nr 115, ang. anslag till statens polisskola m. m.		27
— nr 116, ang. anslag till vissa ersättningar åt befattningshavare vid polisväsendet m. m.		31
— nr 117, ang. lönegradsplaceringen för vissa tjänster m. m.		31
— nr 118, ang. bestämmelserna om disponibilitetsstat vid försvarsväsendet		31
— nr 119, ang. förbättrade pensionsförmåner för vissa sjömän		38
Bevillningsutskottets betänkande nr 50, ang. beskattningen av ersättningen för riksdagsmannauppdragets fullgörande		38
— nr 51, ang. debitering och uppbörd av sjukförsäkringsavgifter m. m.		38
— nr 52, om ändring i förordningen ang. stämpelavgiften, m. m.		38
Första lagutskottets utlåtande nr 20, ang. ändring i lagen om polisväsendet i riket		38
— nr 24, om godkännande av en överenskommelse med Japan ang. skydd av vissa rättigheter på den industriella äganderättens område m. m.		38
Andra lagutskottets utlåtande nr 32, ang. förslag till lag om moderskapshjälp m. m.		38
— nr 33, ang. skyldighet för arbetsgivare att lämna uppgift rörande arbetsanställning		49
— nr 34, ang. undantagande av vissa arbetstagare från den obligatoriska sjukförsäkringen		49
— nr 35, ang. ändring i militärsättningsförordningen		52
Tredje lagutskottets utlåtande nr 26, ang. ändrad lydelse av 18 § lagen om vissa inskränkningar i rätten att förvärva fast egendom eller gruva eller aktier i vissa bolag		54
Jordbruksutskottets utlåtande nr 30, ang. försäljning av kronoegendomen Kolstad i Mjölby stad		55

Tisdagen den 11 maj.

Kammaren sammanträdde kl. 16.00.

Justerades protokollen för den 5 och den 7 innevarande månad.

Anmälades och godkändes andra lagutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 239, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om undervisning och vård av vissa psykiskt efterblivna, dels ock i ämnet väckta motioner; samt

nr 240, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändring av övergångsbestämmelserna till lagen den 18 april 1935 (nr 113) med vissa bestämmelser om arbetsförmedling.

Ang. viss militär tjänstgörings tillgodoräknande i merithänseende för civiltjänst.

Herr statsrådet och chefen för civildepartementet LINGMAN, som tillkännagivit, att han hade för avsikt att vid detta sammanträde besvara herr Arrhéns fråga rörande vidtagna åtgärder med anledning av 1952 års riksdags skrivelse angående viss militär tjänstgörings tillgodoräknande i merithänseende för civiltjänst, erhöll ordet och anförde:

Herr talman! Herr Arrhén har frågat mig vilka åtgärder Kungl. Maj:t har vidtagit med anledning av 1952 års riksdags skrivelse, nr 162, angående tillgodoräknande i merithänseende för civil tjänst av tid, under vilken värnplikting har genomgått officers- eller underofficersutbildning eller värnpliktingstjänstgöring.

Härpå får jag svara, att några åtgärder hittills icke har vidtagits i anledning av skrivelsen. Skälet härtill är, att jag,

för att undvika dubbelarbete inom utredningsväsendet, har velat avvakta resultatet av de överväganden i principiella frågor rörande kompetensfordringarna, som den i mars 1952 tillsatta kompetensutredningen enligt sina direktiv har att upptaga. Utredningen torde inom den närmaste tiden komma att framlägga sina principiella synpunkter på formella kompetenskrav inom statsförvaltningen.

Herr ARRHÉN (h):

Herr talman! Jag ber att till statsrådet och chefen för civildepartementet få framföra mitt tack för svaret på min enkla fråga.

Med hänsyn till hur detta ärende enligt statsrådets svar nu ligger till saknas det för mig anledning att ta upp en principiell diskussion om de synpunkter, som på sin tid var anledning till min motion. Jag ber endast att få fästa herr statsrådets uppmärksamhet vid det förhållandet, att det under motionens behandling i utskottet framgick att ett mycket stort intresse för dessa frågor förelåg inom våra ledande organisationer bland tjänstemän och andra, främst Statstjänarnas riksförbund, TCO och Landsorganisationen. Jag hoppas att dessa organisationers synpunkter blir föremål för beaktande, när denna fråga nu tas upp till behandling på regeringsplanet.

Överläggningen förklarades härmed slutad.

Ang. inrättande av husdjursinstruktörsbefattningar.

Ordet lämnades till herr statsrådet och chefen för jordbruksdepartementet NORUP, som meddelat, att han ämnade vid detta sammanträde besvara herr Tjällgrens interpellation angående inrättande

Ang. inrättande av husdjursinstruktörsbefattningar.

av husdjursinstruktörsbefattningar, och nu yttrade:

Herr talman! I en med första kammarens tillstånd väckt interpellation har herr Tjällgren ställt följande frågor till mig.

1. Vill statsrådet lämna kammaren en redogörelse för regeringens syn på frågan om en intensifierad upplysnings- och rådgivningsverksamhet till nötboskapsskötselns främjande?

2. Har statsrådet för avsikt att inom snar framtid framlägga förslag om inrättande av husdjursinstruktörsbefattningar hos hushållningssällskapen?

Till svar härpå får jag anföra följande.

Rent allmänt vill jag till en början framhålla, att de anslagsäskande myndigheterna — såsom interpellanten har sig väl bekant — varje år i sina petitaskrivelse gör anspråk på högst avsevärda anslagsökningar, sammanlagt uppgående till belopp, som når långt över gränsen för vad som är möjligt ur statsfinansiella synpunkter. Det måste följaktligen bli en avvägning mellan de olika intressen, som anmäles.

Vad härefter angår den första frågan får jag erinra om att i de senare årens statsverkspropositioner under nionde huvudtitelns förslagsanslag till Bidrag till hushållningssällskapen: Avlöningar vid flera tillfällen uttalats, att det i och för sig finns skäl för att förstärka hushållningssällskapens personaluppsättning med ytterligare ett antal instruktörer. Därvid har bland annat avsetts de av interpellanten omnämnda befattningarna som husdjursinstruktörer. Behovet av en ökad rådgivnings- och upplysningsverksamhet på detta område är således i och för sig erkänt av regeringen. Jag är för min del väl medveten om att det skulle vara i hög grad önskvärt, att särskilt de mindre jordbrukarna finge bättre möjligheter att tillgodogöra sig forskningens framsteg i fråga om t. ex. foderproduktionens rationella utnyttjande. Det är därför min avsikt att jämväl i fortsättningen med uppmärksamhet följa utvecklingen och se till vad som kan göras för att förbättra förhållandena. Jag vill

emellertid i detta sammanhang framhålla, att upplysningsverksamheten inom jordbruket numera kan på ett ganska effektivt sätt bedrivas också i andra former än genom direkt personlig rådgivning. Pressen, radion och hushållningssällskapens kursverksamhet har med statsmakternas stöd blivit nya medel för ett upplysningsarbete, som särskilt syftar till att nå de mindre jordbrukarna, icke minst jordbrukarna i län med stora avstånd såsom norrlandslänen.

Beträffande interpellantens andra fråga, nämligen när förslag kan komma att framläggas om inrättande av husdjursinstruktörsbefattningar hos hushållningssällskapen, ligger svaret i vad jag redan anfört. Tidpunkten för inrättandet av sådana tjänster torde få bli beroende av de finansiella möjligheterna att genomföra en erforderlig anslagshöjning utan att åsidosätta andra, mera trängande behov.

Herr TJÄLLGREN (bf):

Herr talman! Först skall jag be att till herr statsrådet och chefen för jordbruksdepartementet få framföra mitt värdsamma tack för att han velat besvara min interpellation ävensom för att jag i god tid före interpellationssvarets lämnande fått tillfälle att taga del av dess innehåll.

Även om jag i stort sett har anledning känna mig nöjd med svaret, må det ändå tillåtas mig att knyta några reflexioner till statsrådets redogörelse.

Statsrådet säger bland annat: »Jag är för min del väl medveten om att det skulle vara i hög grad önskvärt, att särskilt de mindre jordbrukarna finge bättre möjligheter att tillgodogöra sig forskningens framsteg i fråga om t. ex. foderproduktionens rationella utnyttjande. Det är därför min avsikt att jämväl i fortsättningen med uppmärksamhet följa utvecklingen och se till vad som kan göras för att förbättra förhållandena.» Jag är tacksam för detta herr statsrådets uttalande och ber att få ta fasta på detsamma. I anslutning till vad stats-

Ang. inrättande av husdjursinstruktörsbefattningar.

rådet framhållit vill jag vidare vitsorda att pressen, radion och hushållningssällskapens kursverksamhet utgör ett gott hjälpmedel att sprida upplysning på området även till avlägset boende jordbrukare. Jag ifrågasätter emellertid om dessa nya medel är tillräckligt effektiva och i längden kan ersätta den personliga rådgivning och upplysning, som husdjursinstruktörer skulle kunna ge.

Frågan om inrättande av husdjursinstruktörsbefattningar har nu — som jag nämnde i min interpellation — diskuterats sedan år 1950 och varje år aktualiserats alltmer. Lantbruksstyrelsen har i sina anslagsframställningar betecknat inrättandet av dessa tjänster vara det mest angelägna bland hushållningssällskapens önskemål. Vidare kan jag erinra om att jordbruksutskottet upprepade gånger har uttalat sig i samma riktning. Även enligt min mening föreligger ett synnerligen frängående behov av att denna fråga bringas till en snar lösning. Mot denna bakgrund vågar jag uttrycka den förhoppningen, att statsrådet redan till nästa års riksdag framlägger förslag i detta hänseende.

Herr JONSSON, JON, (s):

Herr talman! Det problem interpellanten berört i den interpellation, som chefen för jordbruksdepartementet lämnat svar på, är ett mycket betydelsefullt problem. Vi talar här ganska ofta om att rationalisera jordbruket för att försöka komma fram till största möjliga lönsamhet. Detta är ett intresse både för jordbruket och för konsumenterna, alltså för folkhushållet över huvud taget.

Med den erfarenhet jag har, särskilt från den landsända jag företräder, tror jag att vi här har en betydelsefull uppgift att söka på olika vägar nå jordbrukarna med upplysning och framför allt förmedling av de resultat som forskning och försök har kommit fram till, så att jordbrukarna kan omsätta resultaten i det praktiska jordbruksarbetet.

Jag har en känsla av att det inte råder riktig proportion emellan å ena sidan vad som läggs ned av intresse och kostnader på försök och forskning på

växtodlingens område och å andra sidan vad som läggs ut när det gäller den animaliska produktionen. Det förhåller sig väl på det viset, att de husdjur som jordbrukarna håller är förädlingsmaskiner av vilka man skall söka att av råvaran få bästa möjliga produkter. Men som vi vet är det här fråga om levande varelser, och man måste härvidlag utgå från vissa förutsättningar och betingelser. Jag tror att det råder stor okunighet på detta område bland jordbrukarna. Det kan ju vara så, att man av tradition följer de gamla vanliga metoderna vid utfodringen och skötseln av husdjuren.

Jag är övertygad, herr talman, att om jordbrukarna på ett bättre sätt kunde använda de fodermedel de har, skulle de komma fram till ett avsevärt bättre resultat, och jag vill liksom interpellanten tillägga, att detta gäller i största utsträckning de mindre jordbrukarna. Det är bara en fem, sex procent av de yrkesutövande jordbrukarna på tio hektar och därunder, som har någon som helst yrkesutbildning. Det är klart att många av dem inte har så stora förutsättningar att tillgodogöra sig och tillämpa vad forskningen och försöken har givit till resultat.

Jag kommer sålunda fram till den uppfattningen, att även om det skulle ske med en viss minskning av något anslag, såsom till växtodlingen, skulle det innebära förtjänst att öka ut upplysningsverksamheten när det gäller animalieproduktionen, så att det har kunde komma till bästa möjliga resultat där.

Det är mycket riktigt, som statsrådet här framhöll, att det på senare tid genom radio, genom en mängd tidningsartiklar och dylikt, sprids kännedom om forskningens resultat, men jag tror ändå, liksom interpellanten, att det har större betydelse och kanske leder hastigare till praktiska resultat, om en konsulent eller instruktör kommer hem till jordbrukaren, sätter sig hos honom och börjar diskutera igenom problemen, så att jordbrukaren bättre fattar och kan tillgodogöra sig de upplysningar han får på den vägen.

Ang. ersättningen för konfirmationsundervisning vid vissa läroanstalter.

Med mitt lilla inlägg här skulle jag sålunda vilja hävda den uppfattningen, att det är ett verkligt inte bara jordbruksutan också folkhushållsintresse att man ökar aktiviteten för att förbättra animalieproduktionen och dess lönsamhet.

Sedan föreligger ju också det problemet, att vi i största möjliga utsträckning kan driva animalieproduktionen på hemmaproducerat foder. Det gör att ökade kunskaper behövs för att göra upp balanserade foderstater och få fram det bästa möjliga därvidlag.

Jag vill tillägga en annan omständighet, som kanske inger vissa betänkligheter, nämligen att intresset hos de studerande vid lantbrukshögskolan för husdjurskötsel och den sidan av jordbruksnäringen är i dalande. Det är ytterst få av studenterna vid lantbrukshögskolan som går husdjurslinjen. Jag ser i detta i varje fall en tendens till att intresset för animalieproduktion och för husdjurskötsel nu icke är så framträdande som det borde vara. Det anser jag vara en svaghet för framtiden.

Jag vill till sist säga, att jag har den uppfattningen, att även om vi för närvarande har överproduktion och svårigheter att få avsättning för våra produkter, behövs det ökade kunskaper för att vi skall kunna ur animalieproduktionen utvinna bästa möjliga resultat för den enskilde jordbrukaren och för folkhushållet som sådant, samtidigt som vi kanske ändå måste genomföra en viss begränsning av produktionen. Detta problem behöver vi ha ökade kunskaper om, och vi måste vara på det klara med att det ytterst är den enskilde jordbrukaren och hans kunskaper som härvidlag faller utslaget.

Överläggningen ansågs härmed slutad.

Ang. ersättningen för konfirmationsundervisning vid vissa läroanstalter.

Jämlikt § 20 av kammarens ordningsstadga hade herr *Arrhén* till herr statsrådet och chefen för ecklesiastikdepartementet framställt följande fråga: »Anser icke statsrådet och chefen för eckle-

siastikdepartementet, att det nu kunde vara lämpligt, att Kungl. Maj:t i överensstämmelse med riksdagens uttalande 1952 med anledning av motionerna I: 271, II: 341 och statsutskottets utlåtande nr 8, s. 76, låte utfärda föreskrift om att ersättning för konfirmationsundervisning såväl vid de allmänna läroverken som vid de högre kommunala skolorna framdeles får utgå »enligt den vid varje tillfälle gällande timplärarkungörelsen?»

Herr statsrådet och chefen för ecklesiastikdepartementet **PERSSON**, som förklarar sig ämna vid detta sammanträde besvara nämnda fråga, erhöll ordet och anförde:

Herr talman! Herr *Arrhén* har frågat mig, om jag inte anser, att det nu kunde vara lämpligt, att föreskrift utfärdades om att ersättning för konfirmationsundervisning såväl vid de allmänna läroverken som vid de högre kommunala skolorna framdeles får utgå »enligt den vid varje tillfälle gällande timplärarkungörelsen». På den frågan vill jag svara, att en allmän översyn av timplärarkungörelsen kan väntas bli igångsatt inom kort och att den av herr *Arrhén* avsedda frågan kommer att tas upp till övervägande vid denna översyn.

Herr **ARRHÉN** (h):

Herr talman! Jag ber att få framföra mitt tack till statsrådet och chefen för ecklesiastikdepartementet för svaret på min fråga. Jag saknar också här anledning att ge mig in på en sakdebatt med hänsyn till innehållet i det svar, som statsrådet nyss lämnade mig. Jag vill endast uttrycka en förhoppning, att det vid de kommande övervägandena skall visa sig möjligt för dem, som då sysslar med dessa spörsmål, att tillmötesgå det önskemål, som statsutskottet uttalade för två år sedan, då statsutskottet uttryckte sympatier för en lösning av detta problem i den riktning, som föreslogs i en av mig vid det tillfället väckt motion.

Överläggningen förklarades härmed slutad.

Interpellation ang. vissa olägenheter i samband med omläggning av huvudvägar.

Föredrogos och bordlades ånyo statsutskottets utlåtanden nr 112—119.

Föredrogs statsutskottets memorial nr 120, i anledning av kamrarnas skiljaktiga beslut i fråga om vissa anslag för budgetåret 1954/55 under åttonde huvudtiteln, avseende anslagen inom eklestastikdepartementets verksamhetsområde.

Beträffande detta memorial hade utskottet hemställt, att detsamma måtte företagas till avgörande efter endast en bordläggning.

På gjord proposition bifölls vad utskottet sålunda hemställt.

Tillika beslöts, på framställning av herr talmannen, att memorialet skulle företagas till avgörande punktvis.

Vid sedermera i enlighet härmed skedd föredragning godkändes de i memorialet föreslagna voteringspropositionerna.

Herr talmannen yttrade, att under försättning att de nu godkända voteringspropositionerna godkändes även av andra kammaren, enligt överenskommelse med nämnda kammares talman gemensamma omröstningar över dessa voteringspropositioner komme att anställas vid kamrarnas sammanträden lördagen den 15 i denna månad.

Föredrogos och bordlades ånyo bevillningsutskottets betänkanden nr 50—52, första lagutskottets utlåtanden nr 20 och 24, andra lagutskottets utlåtanden nr 32—35, tredje lagutskottets utlåtande nr 26 samt jordbruksutskottets utlåtande nr 30.

Interpellation ang. vissa olägenheter i samband med omläggning av huvudvägar.

Herr FRANZÉN (bf) erhöll på begäran ordet och yttrade:

Herr talman! Under de senaste åren har i vårt land en betydande upprustning av vägväsendet påbörjats, vilket givetvis måste hälsas med största tillfreds-

ställelse. Goda vägar är ju av utomordentlig betydelse för befolkning och näringsliv, och detta gäller i synnerhet för landsbygdens vidkommande. Det är emellertid anledning att understryka, att vid denna vägbyggnadsverksamhet erfordrig hänsyn måste tagas till de olika bygdernas behov och förhållanden.

På Gotland har genom tjänliga terräng- och markförhållanden sedan lång tid tillbaka ett rikt förgrenat vägnät byggts ut, men en hel del av dessa vägar fyller givetvis icke längre de anspråk man ställer på tillfredsställande vägbredd, lämplig kurvutbyggnad och dosering etc. enligt nutida trafiktekniska krav. Vissa huvudvägar håller därför nu på att ombyggas och förstärkas för att kunna ta emot en allt intensivare motortrafik, och nya sådana ombyggnader planeras. Härvid rätas de gamla vägarna och förvandlas till raka stråk.

För åtskilliga bygder uppstår emellertid härigenom stora olägenheter, då vägen med den nya sträckningen drages bort från bebyggelsen längs stora områden. Det finns fall, då upp till ett 25-tal gårdar och fastigheter, ja t. o. m. hela socknars centrala bebyggelse, som tidigare legat vid allmän väg, genom en sådan vägomläggning kommer vid sidan av huvudvägen. Vägmyndigheterna bortser därvid i alltför hög grad från det förhållandet, att den gamla vägen varit bygdens förbindelseled, och de synes ha mindre intresse för underhållet av den gamla vägen. För bygdens befolkning innebär därför en sådan vägombyggnad oftast att kommunikationsmöjligheterna försämras. Bussförbindelser, som tidigare följt den gamla vägen, kring vilken bebyggelsen är lokaliserad, drages genom vägomläggningen bort från denna och kommer endast att gå fram på den nya stråkvägen. Därtill kommer ju, att den nya sträckningen skär sönder landskapet på ett oestetiskt sätt, kommer på baksidan av den nuvarande bebyggelsen och spränger sönder åkerskiftena i svårbrukade kilar.

Det må vara naturligt, att bygdesynpunkterna får träda i bakgrunden, där det gäller att genom raka huvudstråk för-

Interpellation ang. vissa olägenheter i samband med omläggning av huvudvägar.

binda städer och industriorter med varandra, då ett sådant krympande av avstånden är av allmänt intresse. Men på Gotland, där bebyggelsen är jämnt utspridd och inte några städer, industriorter eller annan tätbebyggelse motiverar en sammanknytning av orterna medelst snörräta stråkvägar, är det i stället angeläget, att vägen bibehåller den väsentliga uppgiften att vara förbindelseled för den bebyggelse som av ålder uppstått vid vägarna. Det måste härvid understrykas, att vägnätet bör utformas så, att det även i fortsättningen på ett naturligt sätt binder samman alla de många gårdar och anläggningar, som utgör en dominerande faktor i bygdens näringsliv, och jämsides med sin uppgift som genomfartsväg även tjänar som förbindelseväg för den bygd det går igenom. Detta är för övrigt icke speciellt enbart för Gotland, utan torde i princip vara tillämpligt även i andra delar av vårt land, där bebyggelsen är någorlunda jämnt utspridd och där vägnätets främsta uppgift är att betjäna näringsliv och bebyggelse inom ett vidsträckt område.

Det kan därför ifrågasättas, om inte vägombyggnaderna på ett smidigare sätt än som oftast nu är fallet skulle kunna anpassas till bygdernas lokala behov och förhållanden. När därför — som här sagts — behovet av snörräta huvudstråk mellan stora tätorter icke är aktuellt, bör vägarna i stället omläggas på ett varligt sätt och utformas så att de inpassas och knytes till den gamla bebyggelsen. Det är sålunda av väsentligt intresse att vägomläggningarna inriktas på breddning, förstärkning och lämplig kurvutbyggnad av de nuvarande bygdevägarna.

Om bebyggelsen på grund av ändrad vägsträckning i något fall ändock kommer vid sidan av en ny huvudväg, bör tillses, att de ursprungliga vägarna även i fortsättningen blir intagna för allmänt underhåll, så att icke befolkningen i de bygder, som berörs av vägomläggningar, får försämrade kommunikationsmöjligheter med långa förbindelsevägar, som de själva får underhålla.

Vägnämnderna, som skall representera bygden och befolkningen, synes i dessa avseenden ha en angelägen uppgift att fylla. Det kan emellertid ifrågasättas, om dessa vägnämnder i tillräcklig utsträckning har möjligheter att påverka utvecklingen i önskvärd riktning.

Med anledning av vad jag här anfört anhåller jag om kammarens tillstånd att till herr statsrådet Hjalmar Nilson få ställa följande frågor:

Har statsrådet uppmärksammat de olägenheter, som i enlighet med vad jag här påtalat kan åsamkas olika bygder vid ombyggnad och omläggning av huvudväg, och är statsrådet i så fall beredd att vidtaga erforderliga åtgärder till förbättring av dessa förhållanden genom vidgade befogenheter för vägnämnderna eller på annat sätt?

På gjord proposition medgav kammaren, att ifrågavarande spörsmål finge framställas.

Upplästes och lades till handlingarna följande till kammaren inkomna

Protokoll, hållet vid sammanträde med herr talmannen och herrar vice talmän i riksdagens första kammare samt de kammarens ledamöter, som blivit utsedda att jämte dem tillsätta befattningshavare hos kammaren, den 8 maj 1954.

Med anledning av att reservstenografen hos riksdagen Bengt Gunnarson den 23 februari 1954 förordnats att tills vidare uppehålla en stenografbefattning hos första kammaren förordnades nu sekreteraren hos Svenska maskinbefälsförbundet Ingvar Olsson att tills vidare i Gunnarsons ställe vara reservstenograf hos riksdagen.

Är och dag som ovan.

In fidem

G. H. Berggren.

Anmälades och bordlades en av herr Ewerlöf under sammanträdet till herr

Ang. barns tillträde till biograf föreställningar.

talmannen avlämnad motion, nr 551, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående komplettering av riksstatsförslaget för budgetåret 1954/55, m. m.

Justerades protokollsutdrag för den dag, varefter kammarens sammanträde avslutades kl. 16.28.

In fidem

G. H. Berggren.

Onsdagen den 12 maj.

Kammaren sammanträdde kl. 10.00.

Föredrogs och hänvisades till bevillningsutskottet den av herr *Ewertlöf* väckta motionen, nr 551, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående komplettering av riksstatsförslaget för budgetåret 1954/55, m. m.

Ang. barns tillträde till biograf föreställningar.

Föredrogs ånyo statsutskottets utlåtande nr 112, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag för budgetåret 1954/55 till statens biografbyrå m. m. jämte i ämnet väckta motioner.

I detta utlåtande hade utskottet på åberopade grunder hemställt, att riksdagen måtte, med bifall till Kungl. Maj:ts i propositionen nr 116 framlagda förslag samt med avslag å motionerna II: 592 av fru *Andrén* och II: 593 av herrar *Rimmerfors* och *Hamrin*,

I. godkänna i statsrådsprotokollet över ecklesiastikärenden för den 12 februari 1954 förordade ändrade grunder för filmgranskningsverksamhetens utövande, att tillämpas från och med den 1 juli 1954;

II. godkänna i utlåtandet införd avlöningsstat för statens biografbyrå, att tillämpas tills vidare från och med budgetåret 1954/55;

III. till Statens biografbyrå: Avlöningar för budgetåret 1954/55 under åttonde huvudtiteln anvisa ett förslagsanslag av 150 100 kronor;

IV. till Statens biografbyrå: Omkostnader för budgetåret 1954/55 under åttonde huvudtiteln anvisa ett förslagsanslag av 20 000 kronor.

Kungl. Maj:ts av utskottet tillstyrkta förslag innebar bland annat den ändringen i fråga om bestämmelserna rörande barns tillträde till biograf föreställningar, att jämte den nuvarande åldersgränsen vid 15 år skulle införas en ny åldersgräns vid 11 år.

Vid utlåtandet hade reservation avgivits av, utom annan, herrar *Karl Andersson*, *Gustaf Karlsson*, *Näsgård*, *Näsström*, *Birger Andersson*, *Elfving*, *Nils Theodor Larsson*, *Johansson* i Mysinge, *Birke* och *Svensson* i Stenkyrka, vilka ansett, att utskottets yttrande bort hava den ändrade lydelse, reservationen visade, samt att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å motionerna II: 592 och II: 593,

I. förklara, att riksdagen vid granskning av de i statsrådsprotokollet över ecklesiastikärenden för den 12 februari 1954 förordade ändrade grunderna för filmgranskningsverksamhetens utövande, att tillämpas från och med den 1 juli 1954, icke funnit anledning till an-

Ang. barns tillträde till biograf föreställningar.

nan erinran än vad i reservationen angivits;

II. godkänna i reservationen införd avlöningsstat för statens biografbyrå, att tillämpas tills vidare från och med budgetåret 1954/55;

III. till Statens biografbyrå: Avlöningar för budgetåret 1954/55 under åttonde huvudtiteln anvisa ett förslagsanslag av 134 100 kronor;

IV. till Statens biografbyrå: Omkostnader för budgetåret 1954/55 under åttonde huvudtiteln anvisa ett förslagsanslag av 20 000 kronor.

Reservanternas förslag innebar ett avstyrkande av förslaget om alternativa åldersgränser för barn och en därav föranledd minskning av anslaget till avlöningar vid statens biografbyrå.

Herr ANDERSSON, BIRGER, (s):

Herr talman! Det föreliggande utskottsutlåtandet innehåller bl. a. förslag om att en viss differentiering i fortsättningen skulle tillämpas när det gäller barns tillträde till filmföreställningar. För närvarande finns ju en åldersgräns vid femton år; enligt förslaget skulle det bli en gräns vid elva och en vid femton år.

Fadder till detta förslag är som bekant 1949 års filmkommitté, där herr Ohlon varit ordförande. Kommittén har ansett att en sådan uppdelning av barnen i två olika åldersgrupper skulle vara värdefull. Enligt kommitténs och även utskottets uppfattning borde man kunna lämna barn i åldrarna över elva år tillträde till filmer, som nu är förbjudna för dem.

Enligt reservanternas förmenande kommer en sådan uppdelning i två åldersgrupper att innebära ett ökat och onödigt krångel. Visserligen har man mobiliserat en del barnpsykologer och gjort gällande, att de mindre barnen genom denna nya uppdelning skulle kunna skyddas för olämpliga filmer. Psykologi är dock som bekant en modesak. Ena dagen säger psykologerna si, andra dagen så, och uppfattningen om vad som är lämpligt för vissa åldersklasser kan rätt

snart förskjutas; det är ständiga glidningar på den punkten.

Åtskilliga instanser har fått yttra sig i frågan. Flera har tillstyrkt förslaget, det skall erkännas, en del har varit mycket tveksamma och andra har avstyrkt. Sveriges biografägareförbund har i sitt yttrande pekat på vissa praktiska olägenheter av en sådan mera differentierad gruppindelning, som i sämsta fall rent av skulle komma att motverka strävandena att få fram filmer som är lämpade för de mindre barnen.

För de små orterna skulle uppdelningen självfallet få en hel del konsekvenser. Antalet besökare är där redan nu ofta ganska lågt, och åldersgruppen barn under elva år är säkerligen inte tillräckligt talrik för att det skulle löna sig att visa filmer just för denna lägre åldersgrupp. Vi får aldrig glömma, att filmen i första hand är ett ekonomiskt företag, och om de ekonomiska intressena bakom filmbolagen märker att det inte längre är lönande att spela in film för barn, blir det nog inte heller några barnfilmer. Redan nu är antalet inspelade barnfilmer synnerligen lågt. För de små orternas biografer skulle säkerligen uppdelningen av barnen i två åldersgrupper bli särskilt besvärande.

Härtill kommer det nya krångel som uppdelningen skulle innebära. Redan nu är det svårt för biografvaktmästarna att avgöra vilka som är över och vilka som är under den tillåtna åldern. Käsörer brukar ju skämta om att när man skall gå på bio med sina barn är de alltid över femton år, men skall man åka tåg med dem är de betydligt yngre. Jag vet inte om det skulle vara särskilt lyckligt att införa en ny åldersgrupp och lära barnen ytterligare knep. Vi reservanter anser, att det är onödigt att införa detta ytterligare krångel.

Herr Ohlon har ju i denna kammarer mer än en gång dundrat mot krånglet, och om jag i detta fall upptar hans mantel och för antikrångets talan, hoppas jag att herr Ohlon i sitt hjärtas allra lönnligaste vrår instämmer med mig i att det kan vara värdefullt att här i dag finns någon försvarare för antikrånget.

Ang. barns tillträde till biograf föreställningar.

Det har sagts att denna uppdelning skulle åstadkomma ett hinder mot att olämpliga filmer visas för barn. Men redan nu blir barnen på olika sätt mindre lämpligt påverkade. I radio förekommer åtskillig skräckdramatik som barnen får höra; det kan man inte förhindra. Och televisionsapparaterna står redan utanför och väntar. När televisionen blir mera allmän i landet, kommer den säkert att föra in i hemmen åtskilliga filmer som kan anses vara olämpliga för barn.

Nu sägs det, att det är lättare att i hemmen censurera det lämpliga eller det olämpliga. Men det är det nog ändå inte. Det är tämligen svårt att i våra vanliga bostadslägenheter fösa undan barnen, om det är något till synes olämpligt som ges i radion eller i televisionen. Barnen kan ju, om de är ensamma hemma, sätta i gång dessa apparater. Om man nu skulle börja med en differentiering i fråga om biografbesöken, kanske man därför finge ett värre elände, om man skulle försöka att i hemmen censurera både radioprogrammen och de blivande televisionsprogrammen för att skydda barnen.

Jag vill inte nu ingå på någon alltför detaljrik utläggning av vad det här gäller. Jag vill bara med detta ha sagt, att kammaren, när den går till beslut, bör besinna att om detta förslag genomföres blir det svårigheter att åstadkomma värdefull barnfilm, och det blir även svårigheter för småorterna att kunna visa film för barn. Dessutom får man ytterligare en möjlighet att lära barnen att kringgå lagar och bestämmelser, och det får de Gudi klagat lära sig tids nog. Vi får akta oss så att det inte blir som den danske komediförfattaren Kjeld Abell på trettioalet skrev i sin bekanta komedi om Larsson: »Det var vackert tänkt men blev faktiskt bara skröp.»

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till reservationen.

I detta anförande instämde herrar *Hesselbom* (s), *Grönkvist* (s), *Einar Persson* (s), *Pettersson* (s) och *Elfving* (s).

Herr OHLON (fp):

Herr talman! »Filmens suggestionskraft och teknik fullkomnas ständigt. Filmen arbetar med både ljus och bild och färg. Den ger intima ögonblicksbilder och stora perspektiv, och den kan realistiskt åskådliggöra blodiga och uppskakande scener i detaljerade närbilder. Den kan skildra praktiskt taget alla områden av livet, och den upplevs ofta, särskilt av den yngre publiken, inte som konst eller underhållning utan som fotograferad verklighet. Men filmens konstnärliga utveckling har inte fortgått i samma takt som dess erövring av publiken. Visserligen har filmen utvecklats sina artistiska resurser och försökt fylla en uppgift som lättillgänglig förströelse. Den har också försökt sig på allvarliga ämnen och ambitiösa uppgifter. Men resultatet har inte sällan blivit kompromissartat, och en stor del av filmen står fortfarande konstnärligt och intellektuellt på en mycket låg nivå.»

Jag citerar detta därför att det under diskussionen kring 1949 års filmkommittés betänkande har gjorts gällande, att nu var tiden inne för att upphäva all filmcensur. Man kan säga att när denna kommitté gick till sitt verk, var det nog mer än en i kommittén som hade samma uppfattning, nämligen att filmcensuren borde kunna försvinna. Men efter det att vi hade sett ett trettiotal förbjudna filmer var det ingen tvekan längre hos någon av kommitténs medlemmar.

Jag sade nyss att filmen fortfarande ofta står på en både konstnärligt och intellektuellt låg nivå. »Flacka och begränsade underhållnings- och kriminalfilmer med tivelaktiga tendenser och idealbildningar dominerar världsmarknaden, medan högklassig underhållning och verk med djupare innebörd och rikare nyansering fortfarande hör till undantagen.» Citaten är hämtade från filmkommitténs betänkande. Vi skall komma ihåg att filmen i våra dagar är en internationell vara, som skickas världen runt. Men vi skall inte bara kritisera filmindustrin. Den måste kalkylera med mycket stora publikmassor för att en

Ang. barns tillträde till biografställningar.

film skall bära sig, och detta ekonomiska beroende av den stora massan har lett till att produktionen ofta vädjar till den sämre och ytliga smaken. Å andra sidan kan det inte bestridas att denna publiksmak i sin tur påverkas av de ytligt glittrande och andligt torftiga filmerna. Kvar står dock det faktum, att publiken vill i filmen finna avkoppling från den egna, ofta grå, vardagen och från personliga besvikelser. De bättre, konstnärliga filmerna med allvarligt innehåll må få aldrig så god kritik; inte sällan blir de det oaktat ekonomiskt förlustbringande.

Filmen når stora massor. En svensk film torde i normala fall ses av 600 000 personer i detta land. Om vi gjorde det tankeexperimentet, att samtliga teatrar i Sverige under ett år hade utsålda hus, skulle antalet sålda biljetter uppgå till 4,5 miljoner. Antalet sålda biobiljetter per år utgör däremot 60 miljoner. Nöjes-skatten på film belöper sig till omkring 60 miljoner kronor, varav staten får 3/4 och kommunerna 1/4, därav Stockholms stad ungefär 3 miljoner kronor.

Jag har velat framlägga dessa fakta inte minst därför att det framställts krav på att all filmcensur skulle upphöra. Man har hänvisat till att pressen och radion ju inte är underkastade censur, och då borde väl inte heller filmen vara det. Jämförelsen haltar. Pressen är ingen ensidig företeelse. I pressdebatten bryter sig meningarna mot varandra, och pressen har inte heller samma suggestiva verkan som filmen har tack vare den samverkan, som där råder mellan bild, tal och suggererande musik. Alla biobesökare har väl kunnat konstatera denna filmens speciellt suggererande inverkan särskilt på den yngre och mindre omdömesgilla publiken. Radion når också en stor publik, det är sant, men den är redan statskontrollerad, ibland kanske mer än man skulle önska. Det har ju inte minst från politiskt håll framställts klagomål emot radions utsändningar.

Filmen är i dag en långt större maktfaktor än den var då den första gången diskuterades i detta hus, vilket skedde

år 1909. I de målande skildringar, som då gavs, bekymrade man sig mest för sådana ting som uppskakande Nick-Carterhistorier, bloddrypande melodramer och plumpa skämtbilder av typen »En seglivad svärmor».

Det är framför allt barnen som måste skyddas mot otillbörligt inflytande, och det är framför allt för deras skull, som filmgranskningen sett dagen. Jag kan nämna att enligt en statistik, verkställd för ett av de senaste åren av statens biografbyrå, antalet gangsterfilmer i olika variationer utgjorde 33 procent av samtliga långfilmer. De blev alla barnförbjudna. Tas samtliga spelfilmer i betraktande, godkändes 31 procent såsom barn tillåtna.

Den svenska filmgranskningen är den äldsta i världen i sin nu existerande form, och den har blivit ett mönster för motsvarande verksamhet på andra håll, framför allt i våra nordiska grannländer. Jag kan nämna att statens filmgranskningsverksamhet har ett så stort internationellt anseende, att biografbyråns nuvarande direktör är knuten till Förenta Nationerna såsom speciell expert i berörda spörsmål.

De förslag som presenterats i Kungl. Maj:ts proposition har i viss mån emanerat från statens biografbyrå. Felet med den nuvarande kontrollen av vilken film som skall anses vara lämplig för barn är att den är alltför onyanserad. Barnfilmjuryns psykolog Anne-Marie Odstedt har uttryckt saken så, att »vi kan aldrig i största allmänhet säga om en film är lämplig för barn eller inte. Vi kan däremot säga rätt mycket om en films lämplighet för 7-åringar, 10-åringar eller 13-åringar». En starkt differentierad åldersgruppering kan emellertid av praktiska skäl inte genomföras, och då är det mest angeläget att de yngsta barnen skyddas för skrämmande och på annat sätt olämplig film, och det är, såvitt jag kunnat förstå, därför som de båda barngränserna sett dagen i propositionen. Men samtidigt är det önskvärt, att antalet filmer ökas för den högre åldersgruppens barn, så att inte dessa, såsom nu är fallet med den enda ålders-

Ang. barns tillträde till biografställningar.

gränsen vid 15 år, lockas att se barnförbjudna filmer. Herr Birger Andersson var ju inne på det temat, och det var just för att förhindra tonåringarna att slinka in på barnförbjudna filmer som de båda gränserna kom till, så att man skulle kunna öka antalet av de filmer som barnen i åldern 11—15 år skulle kunna få se. Genom de föreslagna två åldersgränserna kan båda dessa önskemål tillgodoses, nämligen att skydda de små barnen och ge de större barnen tillfälle att se film av mera olika slag än vad som för närvarande är fallet. Genom en sådan anordning skulle man t. ex. för den högre åldersgruppen kunna släppa lös en sådan film som »De tre musketörerna», som blev barnförbjuden på grund av att den ansågs vara olämplig och säkerligen också var olämplig för småbarnen. Särskilt i tidningarna förekom ju en livlig diskussion om den saken.

Herr Birger Andersson sade att vad som här föreslås är något pippi som psykologerna har hittat på, och psykologer är tydligen enligt herr Birger Andersson ett särdeles suspekt släkte, som kan komma med litet vad som helst, och inte nog med det, utan de ändrar sig från den ena tidpunkten till den andra. Jag hoppas att herr Birger Andersson inte har samma inställning i fråga om psykologiens betydelse för utformningen av vårt skolväsen. Men, herr Birger Andersson, det förhåller sig på det sättet, att det inte i främsta rummet är barnpsykologerna som har hittat på detta, utan det är på området kanske mycket mer sakkunniga instanser. Av den kungl. propositionen kan inhämtas, att det betänkande, som ligger till grund för propositionen, har varit ute på remiss till en mängd olika institutioner, styrelser och inrättningar. Remissyttrandet har avgivits av statens biografbyrå, skolöverstyrelsen — som tillika överlämnat yttranden från Sveriges folkskolläraryrkeförbund, Sveriges folkskolläraryrkeförbund, Sveriges småskolläraryrkeförbund, Sveriges överläraryrkeförbund, Svenska fackläraryrkeförbundet, Teckningsläraryrkeförbundet, Svenska seminarie-

läraryrkeförbundet, Svenska folkhögskolans läraryrkeförbund, Läroverksläraryrkeförbundet samt Flick- och samskoleläraryrkeförbundet, jämte samverkande bildningsförbunden — medicinalstyrelsen, statskontoret, riksräkenskapsverket, statens sakrevision, chefen för försvarstabern, Föreningen Sveriges filmproducenter, Sveriges biografägareförbund, Sveriges filmuthyraryrkeförbund, Värdmännen riksförbundet, Kooperativa kvinnogillesförbundet och Sveriges husmodersförbundens riksförbundet.

Detta var ju en imponerande skara institutioner. Vad heter det nu i propositionen om detta? Jo, det heter följande: »Förslaget om införande av åldersgränser vid 11 och 16 år» — kommittén föreslog nämligen 16 år i stället för 15, som Kungl. Maj:t förordat — »har varit instämmanden i samtliga berörda yttranden, bortsett från det som avgivits av Svenska fackläraryrkeförbundet, vilket i denna del ej gjort något uttalande.» Emot denna sakkunskap på skilda områden står herr Birger Andersson. Jag behöver inte säga mer på den punkten.

Herr Birger Andersson säger att det är oförklarligt varför man har framlagt detta förslag. Han säger vidare att detta skulle medföra ett mindre antal barnfilmer för de små barnen. Jag kan inte alls förstå detta resonemang. Vi får komma ihåg att dessa småbarnsfilmer i allmänhet, ja så gott som genomgående, är ekonomiskt förlustbringande företag, och i genomsnitt produceras det ungefär en sådan film per år i detta land. Det finns således mycket litet att välja på. Och inte blir de större barnen förbjudna att gå på småbarnsfilmer därför att det kommer att införas två åldersgränser. Jag kan inte förstå det resonemang, som här föres.

Herr Birger Andersson säger vidare, att förslaget skulle medföra ytterligare krångel. Så resonerar man inte på statens biografbyrå, som dagligen sysslar med dessa ting. Det stora och svåra krånglet för biografbyrån är för närvarande att avvåga förbud eller inte förbud beträffande vissa filmer för barn då det gäller att tillgodose båda

Ang. barns tillträde till biografställningar.

barnkategorierna på en gång. Om man finge två åldersgränser, kunde man nyansera på ett helt annat sätt.

Vidare vill jag säga att detta system genomförts i Finland, fastän i större utsträckning än vad som föreslås för vårt lands vidkommande; där har nämligen den statliga filmbyrån rätt att utöver den fastställda åldersgränsen välja vilka lägre åldersgränser som helst, något som också i viss utsträckning sker i Finland. I Danmark är man i dagarna beredd att följa det finska exemplet, och i Norge föreligger en kungl. proposition av samma innebörd som den som behandlas här i dag, varför det inte minst med hänsyn till det nordiska samarbetet på det berörda området vore värdefullt med de två åldersgränserna.

Vad Birger Andersson här sade om televisionen skall jag lämna ur räkningen — det var ett resonemang som knappast hörde hit.

Herr talman! Personligen skulle jag ha önskat att censurbestämmelsen med förbud för filmer av utrikespolitiska hänsyn skulle upphävas under fredstid. Det föreslås ju i propositionen att detta förbud skall bestå även i fortsättningen. Det kan nämligen ifrågasättas — såsom 1949 års filmkommitté framhållit — om det är lämpligt och riktigt att tjänstemän vid statens biografbyrå, vilkas huvudsakliga arbete består i psykologiska bedömningar, skall fatta politiska och utrikespolitiska avgöranden och bestämma, om en film är olämplig med hänsyn till rikets förhållande till främmande makt eller inte. Emellertid bör det föreslagna granskningsrådet här ha en uppgift att fylla, i all synnerhet som det hänt att eljest förstklassiga filmer förbjudits på grund av denna censurbestämmelse. En av de mest strålande filmer jag sett, visserligen en fars, var en film av mycket oskyldigt slag, som emellertid förbjöds här i Sverige på grund av den utrikespolitiska censurbestämmelsen.

Då utskottet har kommit att hamna på två linjer, har jag dock inte velat komma med några speciella önskemål i detta

sammanhang, utan i syfte att inte krångla till diskussionen i dag nöjer jag mig med att tillstyrka utskottets förslag, som på alla punkter överensstämmer med Kungl. Maj:ts proposition.

Herr ANDERSSON, BIRGER, (s) kort genmäle:

Herr talman! Det är alltid angenämt att lyssna, när en av oppositionsledarna så hänfört talar för regeringen — det får vi inte uppleva varje dag.

Här har herr Ohlon räknat upp en lång katalog av olika instanser, som har den rätta tron. Mot detta, säger herr Ohlon, står Birger Andersson. Jag är emellertid inte riktigt så isolerad. Ungdomsvårdskommittén, som väl har någon sakkunskap, har gått emot detta förslag, som herr Ohlon så varmt rekommenderade. Vidare har bland de samverkande bildningsförbunden ett särskilt yttrande avgivits av Nationaltemplarordens studieförbund, som gör gällande att bestämmelser om alternativa åldersgränser är psykologiskt omotiverade och i praktiken nära nog omöjliga att genomföra. Jag förmodar, att både ungdomsvårdskommittén och Nationaltemplarordens studieförbund är lika sakkunniga som t. ex. överbefälhavaren, som av herr Ohlon ansetts som särskilt sakkunnig, när det gäller att pröva vilka filmer barn skall se.

Vidare har herr Ohlon gjort gällande, att uppslaget till denna bestämmelse har kommit från biografbyrån, och sedan uttalar han med stor glädje, att biografbyrån har tillstyrkt förslaget. Ja, tacka för det!

Herr OHLON (fp) kort genmäle:

Herr talman! Det är alldeles riktigt som herr Birger Andersson säger, att ungdomsvårdskommittén hade den här frågan uppe till behandling. Jag vet inte vilka överväganden kommittén har gjort, men i kommitténs betänkande behandlas och avfärdas hela frågan om de två åldersgränserna på mindre än en halv sida. Ungdomsvårdskommittén motive-

Ang. barns tillträde till biografföreställningar.

rar sitt avslag med att de två barngränserna skulle medföra påtagliga svårigheter bl. a. för den enskilda familjen, för filmproducenterna och för biografindustrien.

Vad beträffar den enskilda familjen, har husmodersföreningarna i landet tillstyrkt detta förslag. Likaså har branschorganisationerna gjort det, nämligen filmproducenternas, filmuthyrarnas och biografägarnas. Vid en undersökning, som kommittén har gjort bland biografvaktmästarna, förklarade dessa, att det inte skulle bli svårare för dem att klara situationen med två barngränser än det redan är med en sådan.

Vad slutligen överbefälhavaren angår, yttrade han sig ju närmast i frågan om censurbestämmelserna rörande försvaret och utrikespolitiken. Jag vet inte om det framgick av mitt anförande, när jag räknade upp vilka institutioner som hade yttrat sig, att samtliga som yttrat sig på berörda punkt antingen hade tillstyrkt förslaget eller inte velat motsätta sig det.

Herr LARSSON, NILS THEODOR, (bf):

Herr talman! Det var väl många som lade märke till hur utskottets talesman, ordföranden i 1949 års filmkommitté, herr Ohlon, med särskilt stor tillfredsställelse, nästan med njutning i rösten, långsamt och tydligt läste upp den långa rad av remissinstanser som mer eller mindre hade givit sin anslutning till filmkommitténs propäer. Mot alla dessa ställde herr Ohlon herr Birger Andersson som den ensamme mannen. Det var kanske fler än jag som gjorde den reflexionen, att utskottets talesman tydligen på det sättet ville försöka förmå alla andra, som skall sätta sig in i denna fråga, att inte göra det utan att böja sig för det massiva trycket av alla dessa sakkunnigas utlåtande. Men det är väl ändå värdefullt att det ännu finns mäniskor som vågar tänka fritt och självständigt, utan att låta sig påverkas av en stark opinion.

När man skall bilda sig en uppfattning om det problem som här har rests, så finner man att utgångspunkten för de sakkunniga och för Kungl. Maj:t up-

penbarligen är förhållandena i de stora centra. Och det är utan vidare givet, att det är möjligt att genomföra tvågränssystemet när det gäller barn och ungdom i städerna. Men så snart vi kommer ut i tätorterna ute i landsbygdskommunerna med en eller två biografier — biografen i Folkets hus, i Bygdegården eller i Medborgarhuset eller den enskilde biografägarens lokal — blir de besökandes antal vid en uppsplätning av barn och ungdom i två kategorier så litet, att den för biografen ekonomiskt ansvarige måste fråga sig: »Är det lönt för mig att visa en barnfilm eller en ungdomsfilm i denna bygd? Det kan omöjligt väntas komma så många, att det ekonomiskt går ihop.» Ett genomförande av det framlagda förslaget skulle komma att leda till att barn och ungdom i vidsträckta områden av landet inte skulle bli i tillfälle att se film över huvud taget. I varje fall skulle det medföra en mycket stark begränsning av deras möjligheter i förhållande till vad de hittills har varit vana vid. Jag tror att detta förhållande har varit den för reservanternas i statsutskottet avgörande punkten, när de tog ställning till frågan.

För övrigt framhöll herr Ohlon att filmerna ännu står på en låg nivå, inte endast de filmer som framställs här i landet, utan över huvud taget all film som inspelas i världen. Då kan man emellertid fråga sig, om en förbättring i det avseendet kan åstadkommas genom att man på detta sätt gör produktionen mindre lönande, ty det måste den bli när resultatet av produktionen skall visas för en mindre grupp av åskådare på varje tidsenhet. Framställandet av barn- och ungdomsfilm måste komma att bli mindre lönsamt genom uppsplätningen av den minderåriga publiken, och jag tror därför inte att detta är den rätta vägen att gå, om man vill höja nivån, vare sig det gäller barn- och ungdomsfilm eller film över huvud taget.

Dessutom vet alla vi som tillhör föräldragenerationen, hur svårt det redan nu är att få ungdom att respektera den åldersgräns som stipuleras och hur svårt vaktmästarna vid biograferna har att av-

Ang. barns tillträde till biograf föreställningar.

göra, om de bör släppa in eller avvisa ungdom, om vars ålder de inte har någon säker uppfattning. Dessa svårigheter blir dubbelt så stora, om det införs ännu en gräns. En sådan ordning skulle faktiskt indirekt få till följd, att man uppfostrade ungdomen till att söka kringgå lagar och förordningar. Så sker redan nu när vi bara har *en* åldersgräns, men med den ordning, som här föreslås, skulle barn och ungdom vid två gränser ställas inför problemet, om de kan lura biografvaktmästaren och komma in på en film som de egentligen inte borde få se.

Det talades för övrigt i statsutskottet om att den situationen kan uppstå i biografvestibulen, att en avvisad pojke ställer den frågan: »Ja, men jag har ju läst boken, som filmen är byggd på — varför kan jag då inte få se filmen?» Förhåller det sig inte så nu för tiden, att de flesta föräldrar inte läser in den moderna litteraturen, utan att barnen i hemmet kan läsa praktiskt taget allting? Är det rimligt att anse att det som barnen ser på biografen är så mycket farligare än vad de läser om eller upplever i kamratlivet — jag tänker då närmast på storstädernas barn och ungdom.

Jag tror, herr talman, att det finns starka skäl att följa reservanternas i denna fråga, framför allt då därför att majoritetsförslaget inte tar tillräcklig hänsyn till förhållandena i de mindre orterna och på den rena landsbygden. Majoritetsförslaget skulle medföra en försämring av förhållandena där. Jag ber därför, herr talman, att få yrka bifall till reservationen.

Häri instämde herr *Eliasson* (bf).

Herr *OHLON* (fp) kort genmäle:

Herr talman! Nu har också herr Nils Theodor Larsson sällat sig till deras skara som står främmande och är skrämnda när det presenteras en kungl. proposition som innebär något nytt. Herr Larsson sade att han skulle försöka att tänka fritt i dag. Ja, herr Larsson, fortsätt med att försöka med det! Det skulle vara intressant att se vad resultatet då skul-

le bli. Men när herr Larsson blandar in landsbygden i detta sammanhang, förstår jag sannerligen inte på vilka vägar han är ute. Detta är ingen storstadsfråga och ingen landsbygdsfråga; det är en fråga som gäller alla våra barn, vare sig de bor i stad eller på landet.

Beträffande småbarnen vill jag säga herr Larsson, att det bara är bra om de ser så litet film som möjligt, detta inte endast med tanke på föräldrarnas ekonomi utan också av mentalhygieniska skäl med hänsyn till deras psyke. Ett faktum är i varje fall att en massa film i dag måste förbjudas för barn i åldern 11—15 år för småbarnens skull, trots att denna förbjudna film är lämplig för åldersgruppen 11—15 år. Det är detta som är det väsentliga.

Herr *BENGTSON* (bf):

Herr talman! Filmen är en företeelse, som har den allra största betydelse i dagens samhälle. Den ringa inträdesavgiften och lättillgängligheten till biografen gör att varje människa kan gå på film utan större kostnad eller besvär. Därför är det, som här sagts, av stor betydelse att man får god film. I det fallet skulle jag bara i förbigående vilja erinra om att det vid 1952 års riksdag väcktes motioner om stöd åt konstnärlig svensk filmproduktion. Utskottet skrev då mycket välvilligt, och man skulle efter detta kunna förvänta, att eklestiastikministern skulle ta ett initiativ för att premiera produktionen av god svensk film. Att påverka filmens kvalitet med censur är väl varken lämpligt eller möjligt. Varje form av censur är för övrigt mycket svår att utöva, och jag måste i detta sammanhang ge ett erkännande åt statens biografbyrå för det sätt, på vilket den skött denna rätt grannliga uppgift.

Frågan om åldersgränserna beröres också därigenom att statens biografbyrå har att bestämma, vilka filmer som skall vara barntillättna eller icke. Jag var närvarande vid statsutskottets behandling av denna fråga, och jag ansluter mig helt till vad reservanternas anfört i detta fall. Det är redan nu svårt att i prak-

Ang. barns tillträde till biografställningar.

tiken bedöma åldersgränserna, och det kan göras misstag på ett par år, men hur mycket värre skall det inte bli, när man får två åldersgränser i stället!

Låt oss också tänka litet på konsekvenserna. Litteraturen låter vi vara tillgänglig, och jag hoppas att det inte blir någon sorts åldersgränser eller censur för den. Det är på samma sätt med radion. Det har påpekats att televisionen kommer att bli ännu mer likartad med filmen. Man har ibland velat skilja på dessa två ting och sagt att television och film inte är detsamma. Men då vill jag framhålla, att en stor del av de televisionsprogram som visas består av filmer. Man kan inte gärna göra alla televisionsprogram till s. k. life-program, utan man måste filma dem i förväg, och det är bara det tekniska förfarandet som är litet annorlunda, när man framställer denna film. Jag kan avslöja, att av de program som skall visas nästa vecka en stor del redan är färdigställda. Jag har sett åtskilliga av dessa program.

Jag skulle vilja beträffande åldersgränserna säga, att det finns en faktor som är mycket viktigare än allt annat, och det är föräldrarnas ansvar. Om inte föräldrarna känner något ansvar för vilka filmer barnen skall se, tror jag att vi blir tämligen maktlösa, vilka bestämmelser vi än fastställer här.

Herr Ohlon påvisade, att t. o. m. branschorganisationerna hade sagt att man skulle kunna införa dessa gränser. Ja, jag tror säkert, att man i varje fall på statens biografbyrå kan fastställa de gränser som man nu föreslår, men då befinner man sig på det teoretiska planet. Sedan gäller det hur de praktiskt skall tillämpas. Det är svårt att se, om ett barn är 10 eller 12 år och skall tillåtas se en film eller inte. Jag är säker på att biografbyrån inte får några svårigheter. Det är på det praktiska planet dessa kommer.

Man kan också förstå branschorganisationernas mening, när de tillstyrker förslaget, ty kan man nå en något större krets med en film är detta bra ur deras synpunkt. Kanske är de också medvetna om att blir det två åldersgränser, har

man därmed nästan suddat ut gränsen och kan helt enkelt inte begära av biografvaktmästarna att de skall upprätthålla en effektiv kontroll.

Jag vill vidare säga herr Ohlon, att vilken sak man än specialiserar, så blir följden, att man behöver en större kundkrets för vad man bjuder ut. Ju mera folk det finns på en plats, desto lättare blir det att specialisera, men det är värre på landsbygden än i storstäderna, och följden blir att i de senare kan man ge ett rikare urval av filmer.

Jag finner att goda skäl talar för en ändring av detta förslag, och jag ber, herr talman, att få ansluta mig till yrkandet om bifall till reservationen.

Herr NILSSON, HJALMAR, (s):

Herr talman! Utskottets talesman herr Ohlon sade några ord, som jag fäste rätt stort avseende vid. Han sade att filmen står på en konstnärligt och kulturellt låg nivå. Detta är ett citat från filmkommitténs betänkande, och eftersom herr Ohlon var ordförande där, måste det väl även bära hans signatur. Jag kan inte tolka det yttrandet på annat sätt att antingen har herr Ohlon icke sett film de sista fem åren eller också har den utveckling som skett på detta område gått honom fullständigt förbi. Jag kan utan vidare säga, att på filmens område har under de sista åren skett en utveckling i konstnärligt hänseende, som är praktiskt taget storslagen. När jag säger detta är jag i gott följ med departementschefen, som i propositionen uttalar att filmen i konstnärligt hänseende har undergått en mycket stark utveckling. Jag skulle inte ha någonting emot, om jag rent personligt fick döma, att slopa hela den nuvarande filmcensuren efter den utveckling som har skett på filmens område, men då förslag därom för närvarande inte föreligger, har jag inget sådant yrkande.

Jag vill beröra ett par andra frågor som just nu diskuteras. Det gäller framför allt åldersgränserna 11 och 15 år. Kommittén, säger herr Ohlon, har gjort en undersökning bland vaktmästarna och funnit att det icke skulle möta några

Ang. barns tillträde till biografföreställningar.

svårigheter att införa dessa två åldersgränser. Jag har den erfarenheten att för närvarande är det svårt för vaktmästarna att ens klara en åldersgräns. Det är ibland besvärligt att bedöma om en flicka eller en pojke är 14, 15, 16 eller 17 år. Det beror på vederbörandes individuella utveckling och växt, och varken kommittén eller Kungl. Maj:t har varit inne på tanken på något slags kontroll av åldern, utan detta skall bedömas av vaktmästarna. Om man då för in en åldersgrupp till en gräns vid 11 år, kommer man otvivelaktigt att öka svårigheterna. Trots vad utskottets ordförande sagt beträffande undersökningen i kommittén har jag av ett otal vaktmästare på biografier här i landet fått den uppgiften, att införandet av en andra åldersgrupp kommer att öka deras svårigheter, och de är förtvivlade vid tanken på att detta förslag skulle komma att genomföras, därför att ansvaret ändå kommer att läggas på vaktmästarna vid biograferna.

Frågan om ett ekonomiskt avbräck för biograferna har också framförts, och detta har viftats bort både av utskottet och av Kungl. Maj:t. Det kommer, som herr Bengtson sade, att bli ett avbräck för de biografier som arbetar ute på landsbygden. Herr Ohlson säger visserligen att detta inte är någon landsbygdsfråga, men det är det i viss mån, därför att ute i landet körs det biografkedjor i syfte att ge tillfälle åt alla barna i skogsbygderna och ute på landet i övrigt att se riktig film. Det körs matinéer med barnfilmer i dessa trakter. Fastställer man två åldersgränser, betyder det att det inte går att visa film på en plats där det finns t. ex. 30 barn. Tror någon att det går att dela upp dem, tror någon att man kan köra en film för 10 barn och få det att ekonomiskt gå ihop? Därtill finns ingen chans i världen. Det uppstår redan nu ekonomiskt avbräck för dem som visar film på landsbygden. De nya bestämmelserna kommer helt enkelt att betyda att på många orter på landsbygden blir det inte någon filmföreläsning för barn. Om förlusten blir större än nu, kan inte vis-

ningarna i tätorterna bära upp den ytterligare förlusten, och då måste barnfilmsvisningen på dessa platser indras. Detta är den krassa verkligheten, som gör sig gällande beträffande filmföreställningar ute i landet. Det kommer att bli ett ekonomiskt avbräck, och detta kommer utan tvivel att bidra till den avfolkning som sker på landsbygden. Här försöker man att ge dem som inte har chans att åka till en stad möjlighet att se film, men det är klart, att genomför man dessa bestämmelser, kommer en del av landsbygden att bli utan barntillättna filmer.

Här anfördes även ett annat skäl — televisionen. Jag har haft tillfälle att under ett par månaders tid se television i flera familjer. Man ser där hur barnen sätter sig på golvet runt televisionsapparaten, sitter där timme efter timme och tittar på vad där visas. De ser barnförbjuden film, de ser allt som körs hela eftermiddagarna och kvällarna. Televisionen har utvecklats avsevärt, och jag hoppas att vi inte skall bromsa den utvecklingen här i Sverige. Vi kommer en vacker dag beträffande televisionen dit, att den finns i praktiskt taget alla hem. Nu skall vi införa två åldersgränser för barn som vill se på filmer, men när de sitter i sina hem, får de se vilken film som helst i televisionen. Det här förslaget är rena löjligheten, när man tänker på den utveckling av televisionen som kommer och vad den kommer att visa.

Beträffande barnen är det ju ändå på det sättet att förbjuden frukt smakar bäst. Det är ett gammalt ordspråk. I det här fallet kommer det att bli en sport för dem som är 10 år och 9 år att komma in på en föreställning av en film, som får visas för barn mellan 11 och 15 år. Detta förslag innebär helt enkelt, att man uppmuntrar den sporten att barnen försöker gå in på förbjuden film. Jag vill för min del, herr talman, inte vara med om att införa bestämmelser, om vilka man på förhand är medveten om att de uppmanar barnen här i landet att begå brott mot dessa bestämmelser.

Ang. barns tillträde till biograf föreställningar.

Med anledning därav ber jag att få yrka bifall till reservationen.

I herr Hjalmar Nilssons yttrande instämde herr *Näsström* (s).

Herr statsrådet **PERSSON**:

Herr talman! Jag måste beklaga, att jag på grund av ett interpellationssvar i andra kammaren inte har haft möjligheter att följa debatten i dess helhet här i kammaren. Efter vad jag förstår och kan läsa ut av reservationen har man emellertid huvudsakligen kritiserat propositionen efter tvenne linjer när det gäller denna punkt om dubbla åldersgränser för barn. Man menar dels att det kommer att bli svårare att kontrollera att bestämmelserna upprätthålles och dels att det skulle vara ekonomiskt sämre med en dubbel gräns.

Jag vill om det första säga, att det ju är en känd sak, att det syndas när det gäller att strängt upprätthålla sådana gränser, var man nu än sätter dem. Men även om svårigheterna nu skulle bli något större, tycker jag inte att man bör ta så stora ord i sin mun som här har gjorts. Det måste väl ändå erkännas, att det är inte bara barnen själva, som har att avgöra om de vill springa på filmer. Man har här sökt göra gällande, att detta skulle vara en speciell landsbygdsfråga, men jag tror så gott om våra föräldrar åtminstone på landsbygden, att de håller en avsevärd kontroll över sina barn och inte låter dem springa på filmer hur som helst, vilket också i många fall av naturliga skäl förhindras av att avståndet till filmlokalen är för stort. Jag kan därför inte tillmäta denna invändning annan betydelse än möjligen om man vill tala om principen att man inte skall öka krånget här i landet. Jag menar emellertid, att det finns starkare skäl som talar i den andra riktningen.

När det gäller den ekonomiska sidan av saken, är det nog riktigt, att man inte får så rikligt sortiment av filmer ute i de små orterna. Men när under remissbehandlingen på denna punkt inte har rests några invändningar från vederbörande, kan jag inte förstå att de skulle

känna det som något hårt slag ekonomiskt sett.

Som herr Ohlon mycket riktigt har påpekat, har inte bara de psykologiska kunniga utan även många remissinstanser med mycken sakkunskap funnit, att det för närvarande är mycket svårt för filmcensuren att avväga, huruvida en film skall bli barntillåten eller ej. Det som skulle passa utomordentligt för 13—14-åringar kanske inte alls är lämpligt för 8—9-åringar, vilket leder till stora svårigheter både för censuren och för dem som skall bestämma i vilka biografkedjor olika filmer skall gå. Jag måste tillmäta de uppgifter, som härvidlag har lämnats, den allra största vikt.

Det har sagts, att det redan nu är dåligt lönande att köra barnfilmer. Ja, men det är väl därför att censuren nu måste hålla sig så att säga mera till vad som passar för de lägre åldersgrupperna, när de skall fastställa hur en film får visas. Jag är övertygad om att vi nu kommer att få många filmer barntillåtna för den äldre åldersgruppen, vilka filmer också kommer att bli av stort värde på småplatserna. Det kan ju tänkas, att de filmer som blir barntillåtna för de lägsta åldersgrupperna inte skulle väcka så stort intresse på sådana platser, men jag tror faktiskt att över huvud taget intresset för film bland de lägsta åldersgrupperna inte är så stort på dessa småplatser, att man får skjuta fram dessa åldersgrupper på ett sådant sätt som här skett i debatten och säga, att barntillåten film över huvud taget inte kommer att gå på småplatserna. Det är enligt min mening en mycket stor överdrift. Vi kommer att få bättre filmer och fler filmer för de högsta åldersgrupperna ibland barnen, och jag anser att detta faktum väl kommer att kompensera de svårigheter som kan uppstå beträffande en och annan film.

Precis som hittills får man väl lov att räkna med ett visst medeltal, så att vissa filmer kommer att visas, trots att vederbörande säkerligen redan från början vet, att de blir underskottsfilmer. Underskottet får hjälpas upp av andra filmer, som ger mera. Jag tror därför

Ang. barns tillträde till biografställningar.

inte att den senaste talaren har rätt, när han säger, att man kommer att få lämna vissa platser utanför när man bestämmer var filmerna skall visas.

Jag har inte varit blind för att det finns vissa nackdelar med det förslag som jag här har framlagt, men jag har ansett att nackdelarna inte var övervägande. Även det som kommit fram tidigare i debatten, nämligen att våra grannländer i viss mån redan har försökt sig på en differentiering och är mycket inresserade av den, tycker jag talar för att vi skall gå in för denna dubbla åldersgräns. När jag sålunda anser, att trots allt övervägande skäl talar för propositionen, herr talman, vill jag uttala den förhoppningen, att denna kommer att bifallas av kammaren.

Herr LARSSON, NILS THEODOR, (bf) kort genmäle:

Herr talman! Chefen för ecklesiastikdepartementet ville inte medge, att denna fråga kunde vara en landsbygdsfråga, ett landsbygdens problem. Till stöd här för anförde han den uppfattningen, att föräldrarna på landsbygden skulle besitta förmåga att hålla sina barn borta från olämpliga filmer.

Jag skulle vilja knyta den reflexionen till vad statsrådet sade, att detta praktiskt taget innebär, att Kungl. Maj:ts förslag inte bara är olämpligt för landsbygden, såsom vi från reservanthåll tidigare har framhållit, utan att det också är onödigt med uppsortering på detta sätt i grupper på landsbygden, då föräldrarna där besitter denna förmåga. Jag vågar alltså hävda, att detta problem i hög grad är ett landsbygdsproblem.

När jag har ordet, skulle jag också vilja passa på att därtill knyta den reflexionen, att inte endast barnen kan vara i behov av sådana mentalhygieniska skyddsåtgärder, som det har framförts förslag om. Jag tror att det finns betydande grupper även inom de vuxnas led, som i så fall skulle behöva samma mentalhygieniska skydd, men det är väl ingen som på allvar reflekterar på att försöka införa någon sådan uppsortering.

Jag vidhåller vad jag tidigare yttrat och yrkar alltså bifall till reservationen.

Herr statsrådet PERSSON:

Herr talman! När herr Nils Theodor Larsson vill dra ut konsekvensen av vissa av mina argument på så sätt, att det skulle vara både olämpligt och onödigt att bifalla propositionen, så vill jag säga, att jag inte har stuckit under stol med att man kan framdra vissa nackdelar av propositionen, men jag har ingalunda ansett att dessa argument var de övervägande. Saken är ju den, att problemet med de allra minsta barnen inte är så stort på landsbygden som det är i tätorterna. I tätorterna klarar man saken i alla fall, ehuru biografvaktmästarna får ha ögonen litet mera med sig, när det gäller att söka bedöma barnens ålder. På landsbygden klarar man också saken för de minsta barnens vidkommande. Vad jag fäster huvudsakligt avseende vid är att det för de större barnen kommer att stå till förfogande ett rikare sortiment lämpliga filmer. Det kommer inte att bli så stor skillnad på vad dessa barn blir bjudna och vad de äldre blir bjudna som det är nu. Detta, menar jag, kommer att innebära en klar fördel när det gäller att få ett så stort antal filmer som möjligt godkända för visning för stora grupper av barn och familjer inte minst på landsbygden.

Jag kan följaktligen inte alls gå med på herr Larssons slutsats, att det skulle vara onödigt för landsbygden med denna gradering. Jag anser tvärtom att propositionens förslag med dubbla åldersgränser innebär en obestridlig fördel för tätorterna och en klart övervägande fördel även för landsbygden.

Herr ARRHEN (h):

Herr talman! Enligt vad jag kan förstå är problemet inte så invecklat, som många talare har velat göra gällande. Utredningen ger enligt min mening klart belägg för att man här har att röra sig med tre olika grupper: upp till 7 år,

Ang. barns tillträde till biograf föreställningar.

7—11 år och 11—15 år. Av utredningen framgår, att läkarvetenskapen och den psykologiska sakkunskapen närmast är inställd på att det egentligen är skadligt för den första gruppen att över huvud taget se film. Även episoder, som för oss kan te sig fullkomligt ofarliga, alstrar hos barn vissa psykiska reaktioner, som man inte skulle vänta sig. När alltså filmförevisningen för denna kategori inskränkes, är därmed ingen skada skedd, ehuru man i utskottet och i propositionen inte velat gå så långt som att för denna kategori införa ett förbud att se film, vilket dock inom utredningen även var i fråga.

Sedan har vi gruppen 7—11 år. I den åldern börjar filmintresset vakna, men det är ännu mycket trevande och tar sig inte några mer outrerade uttryck. Där emot blir filmintresset aktiviserat ungefär vid elvaårsåldern. Då, men först då, blir den frågeställning aktuell, som herr Larsson, Theodor, förde fram i sitt anförande, nämligen att barnen säger: »Jag har läst boken, varför får jag då inte se filmen?» Orsaken är helt enkelt att vid visning av s. k. barntillåtna filmer, som nu får visas för barn under 15 år, måste hänsyn tas till sexåringarna. Det blir alltså sexåringarnas andliga nivå, som får diktera vad som blir barntillåtet eller inte. Detta har sagts vara fel. Man har ansett, att man måste vidga marginalen för de filmer, som barnen i de första tonåren får se. Det måste innebära en vinst, ty då får de se filmer av typen »Flaggan i topp», »De tre musketörerna», »Tsarens kurir» m. fl., för att inte tala om hela serien av indian- och pangpangfilmer av olika märken, varav marknaden vimlar. Detta är filmer, som även vi äldre kan se med ett visst utbyte. Följaktligen håller inte resonemanget streck, när vissa talare har velat hävda, att landsbygdens biografägare skulle bli handikappade genom den nya gränsen. Efter vad jag kan förstå, får de tvärtom ett större publikunderlag för sin verksamhet än vad de för närvarande har, ty de får med alla åldersklasser ända ner till elva år för filmer av den typ, som nu är särskilt populär.

Det har även anförts den sentimentala synpunkten, att de föreslagna två åldersgränserna skulle omöjliggöra för den samlade familjen att takt tu marschera till biografen för att *gemensamt* avnjuta en film. Jag tror, att den förmånen är ganska liten, ty familjen får i så fall inskränka sig till att avnjuta filmer, som står på sexåringens andliga nivå. Jag kan inte tänka mig, att det skulle innebära någon större förlust, om man finge undvara den formen av familjesamling.

Herr Bengtson framhöll i sitt anförande, att föräldraansvaret i detta sammanhang måste understrykas, vilket jag ger honom rätt i. Det talas så ofta om att vi måste uppfostra ungdomen, men på sistone har vi allt oftare fått höra, att det är lika viktigt att uppfostra föräldrarna. I denna senare uppgift ingår bl. a. att bibringa föräldrarna elementa om filmens inverkan på det uppväxande släktet. Det är just insikten härom, som tagit sig uttryck i utredningens resultat och i vad som nu föreslagits i Kungl. Maj:ts proposition.

Till sist vill jag, herr talman, beträffande den första åldersgruppen, som det här talats om — den upp till sju år — erinra om det stora intresse, som barnfilmverksamheten i egentlig mening för närvarande är föremål för ute i landet. I stad efter stad och tätort efter tätort bildas eller har under den närmast föregående tiden bildats barnfilmklubbar. Jag har följt en dylik klubbs tillblivelse och verksamhet under något år och kan omvitna, hur nyttig denna verksamhet varit och hur den bidragit till att attackera tråkigheten för barnen i dessa åldersgrupper inte bara på landsbygden utan även i tätorterna. Dessa barnfilmklubbar har utövat ett mycket stimulerande inflytande och är i sin verksamhet också inne på, sett ur psykiska och mentalhygieniska utgångspunkter, riktiga vägar.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr OHLON (fp):

Herr talman! Vi befinner oss i den mycket egendomliga situationen, att då

Ang. barns tillträde till biografföreställningar.

Kungl. Maj:t här kommit med en relativt förnuftig proposition, visar det sig, att man reser borst inom koalitionspartierna. Det tycks tydligen förhålla sig så, att de ibland egendomliga kungl. propositioner, som vi fått, beror på de djupa ledens ofördelaktiga inverkan på Kungl. Maj:ts ställningstaganden — en högst intressant nyhet.

Herr Bengtson påpekade, att censuren inte kan skapa några nya värdefulla filmer. Nej, vem har påstått det! Filmcensuren har en rent negativ uppgift, vilket ligger i dess natur. Den får ju inte produkterna, förrän de är färdigställda.

Herr Bengtson tillägger att vad det kommer an på är föräldrarnas förnuft. Vi får, säger han, lita på föräldrarna, som bör tillse att barnen inte går på olämpliga filmer. Ja, men det är just för att ge ledning åt de ofta mycket filmokunniga föräldrarna som de två åldersgränserna har tillkommit.

Herr Hjalmar Nilsson kom med en högst överraskande upplysning, att filmen skulle ha gått framåt under de sista åren. Man talade för i världen om den svenska filmens storhetstid. Men det talet har tystnat. Detsamma gäller nog om filmen litet varstans i världen. Jag tror inte att man kan säga, att filmen har gått så särskilt mycket framåt i konstnärligt avseende under sista tiden.

Beträffande de två föreslagna åldersgränsernas ofördelaktiga inverkan på landsbygdens bioförhållanden har redan ecklesiastikministern svarat. Jag har inget att tillägga utan kan instämma i vad han sade på den punkten. Men sedan fortsatte herr Hjalmar Nilsson och menade, att de två åldersgränserna skulle få rent förfärande återverkningar och bidra till landsbygdens avfolkning. Litet sinne för proportioner bör vi väl ändå ha kvar även i en filmdebatt!

Herr Hjalmar Nilsson talade om televisionen och dess ofördelaktiga inverkan när det gäller landsbygden. Men televisionen kommer väl i stället att konservera folk att stanna kvar på landsbygden, om den nu slår igenom. Att jämföra televisionen med filmen är att göra felaktiga analogier. Vi bör nämligen

komma ihåg, att när barn går på bio, sitter de i en mörk biosalong oskyddade och ofta utan föräldrarnas sällskap. När de ser på television, sker däremot detta i hemmet i föräldrarnas närvaro och med möjlighet för föräldrarna att skydda barnen och upplysa dem om vad som sker.

Herr Hjalmar Nilsson hävdade vidare att de två åldersgränserna för barn kommer att i ännu högre grad bidra till överskridande av gällande bestämmelser. Han uttryckte det med att säga, att »förbjuden frukt smakar bäst.» Men det beror ju helt och hållet på hemmiljön, och den kan vi inte göra så mycket åt här i kammaren.

Fru SJÖSTRÖM-BENGTSSON (s):

Herr talman! Jag skall inte lägga mig i den ekonomiska sidan av saken. Jag har icke heller någon uppfattning om huruvida denna fråga främst är ett landsbygdsproblem eller ett städernas problem. Jag skulle bara vilja ge uttryck åt några tankar, som osökt inställer sig, när man ser hur det i dag förhåller sig på barnfilmens område.

För min egen del i varje fall tror jag att för barn under 11 år lämpar sig bäst en film av sagokaraktär eller en enklare berättelse. Jag menar inte då sådana hemska ting som »Rödluvan» och »Hans och Greta» och allt sådant, som skapade skräck och fasa i min generation och kanske också i generationen efter mig, utan jag menar enkla sagor och enkla berättelser av en helt annan typ, som kan ge barnen en känsla av både glädje, tillfredsställelse och trygghet, som framför allt är så nödvändig i ett barns utveckling.

Filmer av den typ, som jag här talar om, tillfredsställer emellertid icke barn i den andra ålderskategorien, som här föreslås, d. v. s. barn mellan 11 och 15 år. De vill se en helt annan typ av filmer. De vill ha äventyr och spänning, och äventyr och spänning kan de barnen smälta, vilket jag inte tror att barn under 11 år kan göra. Snarare är det så, att vad som för barn mellan 11

Ang. barns tillträde till biografföreläsningar.

och 15 år kan skapa tillfredsställelse och som de kan se utan skräck och förfäran, kan för ett barn under 11 år bli till skada. Det är ju i alla fall barn i åldersgruppen 11—15 år, som mest frekventerar biograferna. Biografägarernas ambition blir naturligtvis då att tillfredsställa deras smak. Just de filmer som kommer att visas och som nu är tillgängliga för hur små barn som helst kan nog många gånger hos barn i de yngre åldrarna skapa en känsla av otrygghet och skräck och ge upphov till olika slag av psykiska rubbningar, icke minst nattskräck och mörkrädsla. Jag tror alltså att de nu föreslagna två åldersgränserna är ett medel att skaffa fram bättre och lämpligare filmer både för barn i åldersgruppen under 11 år och för barn i åldersgruppen 11—15 år.

Man har här talat om televisionen. Jag kan hålla med om att den kanske i framtiden kan bli en fara, men det kommer nog att dröja många år, innan en televisionsapparat blir var mans egendom i detta land. Men bortsett från att vi inte kan undgå att televisionen i framtiden kommer att skapa komplex hos barn och ungdomar, tror jag att vad vi under mellantiden kan göra när det gäller barnfilmen, det bör vi också göra. Jag anser det då lämpligt att vi nu gör denna uppdelning på ålderskategorier för att åtminstone pröva och se, om därigenom kan skapas bättre förhållanden på detta område, ty det är inte bra som det är.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till utskottets förslag.

I detta anförande instämde fru *Svensson* (bf).

Herr **NÄSTRÖM** (s):

Herr talman! Våra juridiska experter här i kammaren brukar ofta framhålla, att man inte bör stifta lagar som det inte går att efterleva. Jag skulle tro att kammarens ledamöter är ense med mig om att det just nu gäller ett sådant typiskt fall, där kammaren kanske är beredd att stifta en lag om åldersgränser, som vi redan på förhand vet att

man inte kommer att kunna genomföra i praktiken.

Jag skall fatta mig kort; här ha sagts ganska mycket. Dock vill jag särskilt understryka en punkt i reservationen. Syskon brukar ju ofta följas åt på bio, och efter en lagändring i föreslagen riktning skulle denna goda ordning hindras, om syskonen är exempelvis tio respektive tolv år. Den onödiga splittning, som härigenom vållas, är enligt min uppfattning en stor olägenhet.

Men det var egentligen, herr talman, för att säga en annan sak som jag begärde ordet. Inom statsutskottet och inte minst dess andra avdelning har vi såväl i år som tidigare under många år nödgats avstyrka framställningar om nya tjänster, även då vi ansett motioner och andra framstötter väl grundade. Det har gällt professorer och andra tjänster, som vi gärna skulle ha sett att vi kunnat få inrätta, men det s. k. statsfinansiella läget har gjort att vi ofta nödgats avstyrka. I det nu förevarande fallet tycks det gå synnerligen lätt att utan vidare inrätta en ny tjänst, som i varje fall vi reserverar anser fullständigt onödig. Här är man beredd att utan vidare offra 16 000 kronor om året. Med tanke på hur det brukar vara, herr talman, måste jag säga att utskottets förslag är litet lättvindigt. Man brukar här i kammaren ofta tala om den nödvändiga avvägningen, och jag anser utskottets avvägning i detta fall olycklig. Vi skulle kunna använda dessa pengar till betydligt bättre och vettigare ändamål.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till reservationen.

Häri instämde herr *Tjällgren* (bf).

Herr **BENGTSON** (bf):

Herr talman! Herr Ohlons bedömning av Kungl. Maj:ts propositioner är nog ganska subjektiv. Om han gillar en proposition, säger han troligen att den är förnuftig, men om han inte gör det, går antagligen hans omdöme i annan riktning.

Herr Ohlon sade att det gäller att ge föräldrarna ledning för vilka filmer bar-

Ang. barns tillträde till biograf föreställningar.

nen skall kunna ske. Jag är förvånad över herr Ohlon — som tillhör ett parti, där man anser sig i särskilt hög grad företräda frihetens idéer — och hans stora lust att på detta område reglera och bestämma i detalj, så att vissa filmer skall få ses av barn som är just elva år, andra filmer av barn som är just femton år. Jag väntade mig bara att herr Ohlon skulle ha sagt, att varje barn också borde förses med något slags registreringsplåt, där det står när barnen är födda, så att man kan avgöra om de skall få gå på den och den filmen; dithän kommer vi nog, om vi beslutar sådana detaljregleringar som den föreslagna.

Jag anser, herr talman, att det är fullt skäl för bifall till reservationen i detta fall.

Herr statsrådet **PERSSON**:

Herr talman! Det är väl ändå litet överord när herr Näsström säger att vi här stiftar en lag som det inte går att efterleva. Skulle man dra ut konsekvenserna, måste man ju säga sig att det finns en ganska stor mängd lagbestämmelser, vilkas efterlevnad det är svårt att kontrollera. På just detta område skulle konsekvensen kunna bli den uppfattningen, att vi inte alls bör ha någon filmcensur eller någon som helst åldersgräns. Ty alla är väl ense om att vilken gräns vi än fastställer, är det omöjligt att helt kontrollera att den exakt tillämpas.

Herr Näsström säger också, att det i detta fall tycks gå lätt att få en ny tjänst. Jag vill då erinra om att statens biografbyrå bör vara självbärande. Taxorna sättes så, att inkomsterna skall täcka utgifterna, och man får på det viset in även dessa 16 000 kronor.

Det förefaller mig, som om herr Bengtson anser att det skulle vara ganska betydelselöst om föräldrarna genom biografbyråns uppdelning kan få vägledning beträffande filmerna. Ja, det finns nog föräldrar som i likhet med herr Bengtson behärskar vår stora filmflora, men jag hör inte till dem, och jag skulle knappast tro att flertalet föräldrar gör det. Jag tror att man bör vara tacksam

för den icke obetydliga ledning som här kan erhållas.

Herr **NÄSSTRÖM** (s):

Herr talman! Med anledning av vad departementschefen nyss yttrade ber jag att få fråga: Om man nu har en åldersgräns, som man vet är omöjlig att efterleva, och sedan får en ny åldersgräns, är det då troligt att den blir lättare att efterleva? Rent matematiskt borde ju svårigheterna öka med hundra procent. Det torde väl ingen kunna bestrida.

Vad gäller denna tjänst måste jag säga till departementschefen, att om staten får en ny utgift på 16 000 kronor eller om statens inkomster minskar med 16 000 kronor, har det väl ändå i det långa loppet samma verkan.

Herr statsrådet **PERSSON**:

Herr talman! Jag har inte påstått att det skulle bli lättare ur kontrollmässig synpunkt, om kammaren följer propositionen. Redan nu är det vissa besvärligheter, men även om besvärligheterna kommer att öka något, kommer de att uppvägas av de fördelar, som uppdelningen medför.

Herr **OHLON** (fp):

Herr talman! Med anledning av herr Näsströms uttalande om den nya tjänsten vill jag tillägga, att den är motiverad, alldeles oberoende av om vi får två åldersgränser eller ej. I principerna för biografbyråns verksamhet ingår nämligen att varje film skall granskas av en barnpsykiatrisk eller barnpsykologisk expert, som skall bedöma, om den är lämplig för barn eller inte. Det hinner inte den ende nu barnpsykiatriskt inriktade tjänstemannen att göra.

Det har vid flera tillfällen i dag åberopats att ungdomsvårdskommittén, som behandlade denna fråga, inte ville ha två åldersgränser. Jag vill emellertid i detta sammanhang nämna, att ungdomsvårdskommittén i alla möjliga sammanhang, när den diskuterat filmproblem, yrkat just på denna tjänst, oberoende av de två åldersgränserna. Kommittén har

Ang. inköp av Älvkarleby kommuns ålderdomshem m. m.

alltså ansett att denna tjänst är nödvändig.

Apropå de två åldersgränserna skulle det vara en underlig ödets ironi, ifall ungdomsvårdskommittén med alla sina betänkanden, av vilka den inte har fått något enda genomfört, skulle bli en spärr för den förnuftiga anordning, som Kungl. Maj:t här föreslår.

Efter det överläggningen förklarats härmed slutad, gjorde herr talmannen enligt därunder förekomna yrkanden propositioner, först på bifall till vad utskottet i det nu föredragna utlåtandet hemställt samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den av herr Karl Andersson m. fl. vid utlåtandet avgivna reservationen; och förklarade herr talmannen, sedan han upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig anse denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Andersson, Birger*, begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller vad statsutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 112, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den av herr Karl Andersson m. fl. vid utlåtandet avgivna reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo uppläst, verkställdes omröstningen genom uppresning; och befanns därvid, att flertalet röstade för nej-propositionen.

Ang. inköp av Älvkarleby kommuns ålderdomshem m. m.

Föredrogs ånyo statsutskottets utlåtande nr 113, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till vissa byggnadsarbeten vid statens sin-

nessjukhus m. m. jämte i ämnet väckta motioner m. m.

I en till riksdagen avlåten proposition, nr 127, hade Kungl. Maj:t, under åberopande av bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över inrikesärenden för den 26 februari 1954, föreslagit riksdagen att fatta beslut rörande anslag till vissa byggnadsarbeten vid statens sinnessjukhus m. m. på sätt i propositionen närmare angivits.

Utskottet hade i det nu föreliggande utlåtandet avfattat sin hemställan i särskilda med A—D, E I, E II och F I—F VI betecknade punkter. I punkten F II hade utskottet, med tillstyrkande av Kungl. Maj:ts i ämnet framlagda förslag, hemställt, att riksdagen måtte bemyndiga Kungl. Maj:t att efter i statsrådsprotokollet över inrikesärenden för den 26 februari 1954 omförd utredning avveckla däri angivet mellanhavande med Älvkarleby kommun om förvärv av kommunens förutvarande ålderdomshem samt, därest så skulle befinnas lämpligt, försälja fastigheten.

I punkten B hade utskottet hemställt, att motionerna I:465 av herr *Edvin Thun* och herr *Eriksson* samt II:597 av fru *Wallin* m. fl. icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

I berörda motioner, vilka voro likalydande, hade hemställts, att riksdagen måtte bemyndiga Kungl. Maj:t att på det sättet avveckla mellanhavandet med Älvkarleby kommun, att köpet av ålderdomshemmet i fråga fullföljdes i enlighet med tidigare gjorda utfästelser på den föreliggande utredningen, samt att riksdagen tillika ville bemyndiga Kungl. Maj:t att sedan köpet sålunda fullföljts försälja fastigheten, därest densamma icke lämpligen kunde utnyttjas för statligt ändamål.

Herr THUN, EDVIN, (s):

Herr talman! Tillsammans med några kamrater från första och andra kammaren har jag väckt en motion, som gäller frågan om statens förvärv av Älvkarleby ålderdomshem.

Ang. inköp av Älvkarleby kommuns ålderdomshem m. m.

Utskottet har i detta ärende, i vars behandling jag deltagit, skrivit synnerligen starkt. Utskottet uttalar den förhoppningen att uppgörelsen med Älvkarleby kommun skall klaras snabbt, så att hela denna fråga kommer ur världen. Eftersom jag deltagit i utskottsarbetet, skulle jag vilja vända mig till inrikesministern och säga, att detta ju är en fråga som i och för sig är beklaglig. Den har tagit en avsevärd tid. Behandlingen av frågan började år 1943, då riksdagen bemyndigade Kungl. Maj:t att vidtaga åtgärder, så att Älvkarleby ålderdomshem skulle kunna förvärvas och bli ett sekundärsjukhus till Ulleråkers sjukhus. Den summa för förvärvet, som därvid omnämndes, var i runt tal 168 000 kronor. I verkligheten är det fråga om 148 000 kronor för själva fastigheten och 13 300 kronor för tomtförvärvet. Man kan konstatera, att medicinalstyrelsen redan den 16 juni 1942 skriver följande till Älvkarleby kommun: »Medicinalstyrelsen, som besiktigat kommunens ålderdomshem och verkställt utredning angående kostnaderna för dess förändring till sekundäravdelning till Ulleråkers sjukhus, hemställer härmed att Ni tager ställning till frågan om hemmets försäljning. Med hänsyn till det värde, huset representerar före eventuell ombyggnad, är medicinalstyrelsen villig hos statsmakterna tillstyrka ett inköpspris av 148 000 kronor, var till kommer värdet av den mark, som kan komma att överlätas.» Man kom alltså fram till det belopp, jag tidigare nämnde, och sedan fick, som jag också nyss nämnde, Kungl. Maj:t riksdagens bemyndigande att vidtaga åtgärder under 1943.

På grund av svårigheter, som kommunen inte har kunnat råda över, har det inte varit möjligt att fullfölja detta ärende, och när statsmakterna sedan 1950 konstaterar att Älvkarleby kommuns gamla ålderdomshem inte längre, på grund av utvecklingen på sinnessjukvårdens område, var lämpligt som sekundärsjukhus, börjar förhållningen av denna fråga. Älvkarleby kommuns kommunalmän har varit angelägna om att få frågan klarad, men statsmakterna har

varit tveksamma över hur den skulle lösas. Det togs kontakt med landstinget i Uppsala län — jag har själv fått deltaga i diskussionerna där. Man erbjöd landstinget att förvärva detta hem för lättskötta sinnessjuka. Landstinget ansåg att det pris, som då angavs — alltså det som nämnts tidigare, 148 000 kronor plus tomtkostnaderna — var alldeles för högt, och landstinget ansåg sig inte kunna gå med på detta.

Sedan har som följd av detta dragkampen fortsatt, och Älvkarleby kommun har så att säga blivit den som fått sitta emellan. Kommunen har hittills fått 75 000 kronor av det tidigare nämnda beloppet på något över 168 000 kronor, och den har givetvis räknat med att ärendet skulle kunna fullföljas efter tidigare angivna principer. Genom alla dröjsmål, som har förekommit, har Älvkarleby kommun förorsakats betydande utgifter vid byggandet av sitt nya ålderdomshem. Dessa merkostnader är angivna till närmare 500 000 kronor. Det är givetvis svårt att i detalj kontrollera beloppen, men *en* sak är klar och det är, att även om kostnaderna inte uppgår till nämnda belopp, är det ändå betydande merkostnader, som kommunen fått vidkännas på grund av det dröjsmål som här har uppkommit.

För att få detta ärende ur världen är det nu överlämnat till en särskild utredningsman — det är herr Torsten Andrén, som har fått i uppdrag att klara denna fråga. Jag vet inte vilket resultat han kan komma till vid den utredning han nu kommer att företaga. Men bortsett härifrån vill jag hemställa till inrikesministern, att han, när denna fråga slutgiltigt kommer att prövas av Kungl. Maj:t, tar hänsyn, så långt det över huvud taget är möjligt, till de synpunkter som på ett förberedande stadium har anlagts på denna fråga, nämligen att kommunen, oavsett för vilket ändamål ålderdomshemmet slutgiltigt kommer att användas, får sina pengar — dels 148 000 kronor, dels 13 600 kronor — ty den nu föreliggande situationen har uppkommit fullständigt utan kommunens egen förskyllan. I stort sett

får jag nog uttala ett beklagande över att ett ärende kan förhalas så som i detta fall har skett, och att oron är stor i Älvkarleby, kan jag intyga. Jag har endast velat göra denna enkla hemställan till herr statsrådet.

Herr statsrådet **HEDLUND**:

Herr talman! I anledning av vad den senaste talaren här nämnde vill jag informera om att en särskild utredningsman har tillkallats med uppgift att företa de utredningar och förhandlingar, som kan vara nödvändiga för att klara av denna fråga med Älvkarleby kommun. Jag har anledning tro, att han inom en ganska snar framtid skall komma till resultat.

Efter härmed slutad överläggning bifölls vad utskottet i förevarande utlåtande hemställt.

Vid förnyad, punktvis skedd föredragning av statsutskottets utlåtande nr 114, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående förstärkning av ordningsstatspolisen m. m. jämte i ämnet väckt motion, bifölls vad utskottet i detta utlåtande hemställt.

Anslag till statens polisskola m. m.

Föredrogs ånyo statsutskottets utlåtande nr 115, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till statens polisskola för budgetåret 1954/55 m. m. jämte i ämnet väckta motioner.

I en till riksdagen avlåten proposition, nr 175, hade Kungl. Maj:t, under åberopande av bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över inrikesärenden för den 12 mars 1954, föreslagit riksdagen att dels godkänna av departementschefen förordade grunder för utbildning av polispersonal m. m., dels godkänna av departementschefen förordad personalförteckning för statens polisskola, dels godkänna av departementschefen förordad avlöningsstat för statens polisskola, att tillämpas tills vidare fr. o. m. budget-

Anslag till statens polisskola m. m.
 året 1954/55, dels ock för budgetåret 1954/55 under elfte huvudtiteln anvisa till Statens polisskola: Avlöningar och Omkostnader två förslagsanslag av 684 000 resp. 292 000 kronor, därav 85 000 resp. 40 000 kronor att avräknas mot automobilskattemedlen, samt till Statens polisskola: Utbildningsarvoden m. m. ett förslagsanslag av 405 000 kronor, därav 44 000 kronor att avräknas mot automobilskattemedlen.

Kungl. Maj:ts förslag innebar bland annat, att nya filialsolor skulle inrättas i Norrköping, Örebro och Gävle.

I förevarande sammanhang hade utskottet till behandling förehäft följande motioner, nämligen

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Falk* (I: 512) och den andra inom andra kammaren av herr *Andersson* i Linköping (II: 660), i vilka hemställts att riksdagen ville besluta, att en avdelning av statens polisskola förlägges till Linköping,

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Anderberg* m. fl. (I: 513) och den andra inom andra kammaren av herr *Nilsson* i Göingegården m. fl. (II: 661),

dels ock en inom andra kammaren av herr *Larsson* i Stockholm väckt motion (II: 665).

Utskottet hade i det nu ifrågavarande utlåtandet av angivna orsaker hemställt,

I. att motionen II: 665, i vad den avsåge lokalfrågan vid polisskolorna, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd;

II. att riksdagen måtte

1) beträffande decentralisering av viss del av undervisningen vid statens polisskola i anledning av Kungl. Maj:ts förslag samt motionerna I: 512 och II: 660 i skrivelse till Kungl. Maj:t giva till känna vad utskottet i utlåtandet anfört;

2) beträffande fördelningen mellan staten och polisdistrikten av ersättningsar till elever vid statens polisskola i an-

Anslag till statens polis-skola m. m.

ledning av Kungl. Maj:ts förslag samt med bifall till motionerna I: 513 och II: 661 godkänna vad utskottet i utlåtandet anfört;

3) beträffande grunder för utbildning av polispersonal m. m., såvitt de icke berörts under 1 och 2, godkänna vad departementschefen anfört i statsrådsprotokollet över inrikesärenden för den 12 mars 1954;

4) godkänna i utlåtandet införd personalförteckning för statens polis-skola;

5) godkänna i utlåtandet införd avlöningsstat för statens polis-skola, att tillämpas tills vidare fr. o. m. budgetåret 1954/55;

6) med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å motionen II: 665, till den del den icke berörts under I, för budgetåret 1954/55 under elfte huvudtiteln anvisa

a) till Statens polis-skola: Avlöningar ett förslagsanslag av 684 000 kronor, därav 85 000 kronor att avräknas mot automobilskattemedlen;

b) till Statens polis-skola: Omkostnader ett förslagsanslag av 292 000 kronor, därav 40 000 kronor att avräknas mot automobilskattemedlen;

c) till Statens polis-skola: Utbildningsarvoden m. m. ett förslagsanslag av 405 000 kronor, därav 44 000 kronor att avräknas mot automobilskattemedlen.

Herr **ELMGREN** (s):

Herr talman! Tillåt mig att börja med att såväl till departementschefen som till statsutskottets tredje avdelning uttala min synnerligen stora tillfredsställelse över det sätt, varpå frågan om polisutbildningen har behandlats i förevarande utskottsberäkning! Den, som under många år har sysslat med dessa spörsmål, kan ju inte ha undgått att hysa bekymmer över polisutbildningsfrågornas läge, och den anda, i vilken propärna har mottagits och behandlats, är anledningen till att man gärna vill uttala sin tillfredsställelse över och tack-samhet för både departementschefens

och utskottsavdelningens behandling av dessa spörsmål.

Jag skulle, herr talman, vilja i detta sammanhang beröra två frågor. Den första rör avdelningsskolornas förläggning. Det gäller inte så mycket den lilla strid, som har uppstått i spörsmålet, huruvida Norrköping eller Linköping skall komma i fråga som förläggningsort för en ny skola. Av utskottsutlåtandet utläser jag i detta fall, att utskottet menat att Kungl. Maj:t visserligen skall ta denna fråga under förnyat övervägande men att Kungl. Maj:t skall få fria händer att med hänsyn till de ekonomiska förhållandena och annat, som kan framkomma, ta ställning till detta spörsmål.

Vad jag emellertid åsyftar, herr talman, är främst det förhållandet, att jag anser att man inte bör binda sig alltför mycket vid avdelningsskolornas förläggning, så att man tar för givet, att de städer, som fått motta sådana avdelningsskolor, alltid skall behålla dem. Jag ber då, herr talman, att få hänvisa till det förslag till stadga för statens polis-skola, som vi härmed ingav till departementet och i vilket 1 § lyder så här: »Under den gemensamma benämningen *statens polis-skola* omfattar polis-skoleväsendet *huvudskolan* i Stockholm och *avdelningsskolor*.» Jag anser att det är klokt att inte binda sig för någon viss lokalisering, ty det kan ju hända att förhållandena kan bli sådana, att ändringar måste vidtas, och jag skall gärna ta frågan Norrköping-Linköping som ett exempel i detta fall.

För närvarande ligger det så till, att de distrikt, från vilka man tänkt förse den föreslagna skolan med elever, skulle bestå av Södermanlands län, Östergötlands län, Norrköpings stad, Jönköpings län och Kalmar län. Jag nämner här några siffror, som jag valt med ledning av de ansökningar, som hade inkommit, när ansökningstiden den 25 februari gick ut för ifrågavarande kurser — jag förutskickar att det fattas 9 man, men vakanserna kommer säkerligen att fyllas under återstående tid. Det framgår att från Södermanlands län kommer 12 elever, från Östergötlands län 6, från Norr-

Anslag till statens polis-skola m. m.

köpings stad 9, från Jönköpings län 9 och från Kalmar län 5. Detta visar således att mer än hälften av antalet sökande kommer från Norrköpings stad och Södermanlands län och de delar av Östergötlands län, som ligger Norrköping närmast. Men det är kanske en detalj i detta sammanhang.

Jag skulle härvidlag vilja säga att det är av stort värde, om vederbörande landsfogdar och polismästare i de s. k. landstingsfria städerna ägnade denna fråga stor uppmärksamhet, och jag skulle tro att det vore nyttigt, om särskilt landsfogden i Östergötlands län, Jönköpings län och Kalmar län samt polismästaren i Norrköping följde denna sak och ville besöka skolan — var den nu kommer att förläggas — för att se på anordningarna, och att landsfogden i Nyköping har stort intresse framgår ju därav, att han skickar det mesta folket till denna skola.

Jag menar, herr talman, att det är två anledningar till att vi över huvud taget kommit in på decentraliseringstanken i fråga om polisutbildningen. Först och främst är det det förhållandet, att det rådde synnerligen stor brist på lokaler vid statens polis-skola i Stockholm, och alltså sedan jag började syssla med denna fråga, undrade jag, om man inte skulle kunna decentralisera konstapelsutbildningen och förlägga denna ute i landet för att lätta på lokalbristen i Stockholm. Vidare undrade jag, om det över huvud taget var nödvändigt att förlägga utbildningen av konstaplar centralt till Stockholm. Jag ansåg att det var oriktigt att ta folk från Norrbotten och från Skåne till Stockholm för denna elementära utbildning. Men när det gäller den *högre* utbildningen är det ju självklart, att den bör bedrivas centralt i Stockholm.

Vi har nu kommit därhän, att statens polis-skola i Stockholm handhar den *högre* polisutbildningen samt en ringa del av konstapelsutbildningen. Det är allenast Stockholms stad och angränsande län, förnämligast Stockholms län, som får släppa till folk till konstapelskursen vid huvudskolan. Jag är inte säker på att det alltid kommer att vara på

det sättet. Det beror alldeles på hur lokalfrågorna löses i Stockholm. Det kan hända att man kommer i det läget, att man får utsträcka Stockholmsräjongen något utöver den nuvarande och att det då är möjligt att man får lägga Sörmlands län till stockholmsdistriktet. I detta fall kommer frågan Norrköping-Linköping måhända i ett annat läge. Då kommer t. ex. en sådan stad som Jönköping också in i bilden — det kanske i så fall inte kan anses lämpligt att hänvisa folk från Kronobergs län ned till malmöskolan, utan man får kanske göra en ny distriktsindelning. Jag menar alltså att man bör försöka att inte binda sig alltför mycket utan hålla flera möjligheter öppna.

Eftersom jag har drivit decentraliseringstanken, vill jag i detta sammanhang säga att jag är mycket tacksam för departementschefens och utskottets ställningstagande till den frågan. Nu torde man få anse att decentraliseringsfrågan är avgjord genom inrättandet av de avdelningsskolor som kommit till på olika platser.

Låt mig sedan övergå till en ännu väsentligare fråga, herr talman! Jag ber därvid att få vända mig till herr statsrådet och chefen för inrikesdepartementet.

När statens polis-skola år 1938 förlades till sina nuvarande lokaler Sysslomansgatan 1, förhyrdes dessa lokaler av postverket. Postverket har emellertid hela tiden velat lägga beslag på lokalerna för egen del, och postverkets behov mån blir starkare år från år. Då vi i polisutbildningskommittén sysslade med denna lokalfråga, menade vi att man inte borde ta ställning till den förrän man visste, om riksdagen skulle godkänna decentraliseringsprincipen eller inte, ty därpå beror ju också i någon mån frågan om skolans storlek. När decentraliseringsprincipen, nu så vitt jag förstår, är godtagen och vi alltså har lättare att bedöma vilken storlek stockholms-skolan bör ha, skulle jag vilja säga några ord i fråga om denna skolas lokaler.

De nuvarande lokalerna är synnerligen otillfredsställande och bristfälliga.

Anslag till statens polis-skola m. m.

Jag kan som exempel bara nämna att de sju heltidslärarna för sina tentamina och annat arbete disponerar två lärar- rum om sammanlagt 28 kvadratmeter, så- ledes ett alldeles otillräckligt utrymme. Elevernas utrymmen är också ganska trånga. Under nästa budgetår skall skolan omfatta 19 avdelningar, men det finns bara 11 lärosalar. Åtta avdelningar saknar alltså lärosalar. Inte heller finns något bibliotek, och eleverna har inte tillgång till några dagrum, utan man ser dem på sin fritid ströva omkring på gatorna eller hålla till på kaféer i när- heten. Det allvarligaste är emellertid en- ligt min mening, herr talman, att ut- bildningen i de nuvarande lokalerna aldrig kan få den praktiska utformning som man på alla håll önskar. Den som sett den statliga polis-skolan i Köpen- hamn och liknande utbildningsanstalter t. ex. i England, vet vilket värde det har för utbildningen att lokalerna möj- liggör arrangerandet av fingerade brottsplatser o. s. v. En sådan praktisk utformning av undervisningen är omöj- lig att åstadkomma i de nuvarande lo- kalerna.

Jag vill sluta mitt anförande dels med att be herr ordföranden i avdelningen bekräfta riktigheten i min uppfattning att förläggningsfrågan har överlåtits till Kungl. Maj:ts bedömande och att frågan således står öppen, dels med att vädja till herr statsrådet och chefen för inri- kesdepartementet att nu, när decentrali- seringsfrågan väl är avgjord, ägna lokal- frågan uppmärksamhet och överväga att igångsätta den särskilda utredning an- gående statens polis-skolas lokaler, som polisutbildningskommittén föreslog.

Herr KARLSSON, GUSTAF, (s):

Herr talman! Herr Elmgren har bett mig bekräfta riktigheten av hans anta- gande att Kungl. Maj:t inte bör anse sig vara bunden när det gäller att välja mel- lan Norrköping och Linköping vid för- läggningen av en avdelningsskola i Ös- tergötland. Jag skall gärna tillmötesgå herr Elmgrens önskemål därutinnan.

Det var ju så, att när avdelningen ha-

de att bedöma alla de detaljer, som detta stora problemkomplex innehåller, fann avdelningen så småningom, när det gäll- de frågan om förläggning till Linkö- ping eller till Norrköping, att skälen för att avdelningsskolan borde förläggas till Linköping vägde över, men avdelningen kunde inte erhålla tillräckliga informa- tioner om lokalernas beskaffenhet i de båda städerna.

Avdelningen har nog också klart för sig att, vilket herr Elmgren var inne på, lokalen betyder ganska mycket för un- dervisningens effektivitet. Utskottet an- såg därför att Kungl. Maj:t, om det, trots avdelningens bedömande, skulle visa sig ur olika synpunkter vara väsentligt bät- tre att ha skolan i Norrköping, skulle va- ra obunden härvidlag.

Nu innebär utskottets uttalande att skäl talar för att det är bättre att ha skolan i Linköping än i Norrköping. Det måste sålunda vara ganska starka skäl för Norrköping för att detta bedömande skall kunna vägas upp. Men Kungl. Maj:t är, det vill jag bekräfta, med beaktande av utskottets uttalande i detta avseende obunden, då vi ansett detta vara det bäs- ta ur statens synpunkt. Utskottet syftar bara till att åstadkomma den bästa lös- ningen för statens och skolornas vid- kommande.

Jag yrkar bifall till utskottets hem- ställan.

Herr statsrådet HEDLUND:

Herr talman! Jag skulle kanske inte ha lagt mig i denna debatt om förlägg- ningen av skolan i Östergötland, men ef- ter de två inlägg som här gjorts kan det finnas en viss anledning att redogöra för hur vi i inrikesdepartementet såg på frågan vid propositionens avfattning.

Vi konstaterade att utredningen om polisutbildningen hade föreslagit en skola i Norrköping. Vi konstaterade vidare att 1953 års trafiksäkerhetsutredning ha- de föreslagit, att skolan skulle förläggas till Linköping, och vi fick också under hand veta, att anledningen härtill var, att Norrköpings stad förklarar att lämpliga lokaler inte stod att få där.

Ang. bestämmelserna om disponibilitetsstat vid försvarsväsendet.

Vid ärendets slutbehandling i departementet upplystes det emellertid att det hade yppat sig möjligheter att få lokaler i Norrköping; småskoleseminariet där skulle nämligen kunna användas för detta ändamål. Efter att då ha tagit kontakt med polisskolans rektor, som förklarade att det ur utbildningssynpunkt var likgiltigt om skolans förlades till Norrköping eller Linköping, sade vi oss att situationen är den, att vi har att välja mellan två ur utbildningssynpunkt likvärdiga platser, nämligen Norrköping och Linköping, men att Norrköping väger över med hänsyn till att lämplig lokal redan finns där. I Linköping skulle man till en början inrymma skolan i en provisorisk lokal för att därefter bygga nya lokaler. Vi ansåg därför, att det fanns fullgoda skäl för att förlägga skolan till Norrköping.

Det är klart att vi, när nu utskottet på visst sätt tagit ståndpunkt till förman för Linköping och riksdagen väl kommer att godta den meningen, har att acceptera ett annat utgångsläge för avvägningen av för- och nackdelar än vi själva ansett vara för handen.

Vad som nu kan inverka på ärendets utgång är, såvitt jag förstår, främst frågan om lokalerna, nämligen om dessa blir billigare eller bättre i Norrköping.

Till slut skulle jag vilja säga ett par ord till herr Elmgren i anledning av hans allmänna reflexioner angående lokalbehovet för polisskolorna. Vi känner väl till att det finns ett ganska stort behov av bättre lokaler för den här undervisningen. Och vi är naturligtvis beredda att försöka göra något även på det här området, men det är ju många behov som anmäler sig, och det gäller att väga det ena mot det andra. Jag kan självfallet inte ge några löften i den här saken. Vad jag kan säga är att vi även i fortsättningen med uppmärksamhet kommer att följa frågan.

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, bifölls vad utskottet i det nu föredragna utlåtandet hemställt.

Föredrogos ånyo statsutskottets utlåtanden:

nr 116, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag för budgetåret 1954/55 till vissa ersättningar åt befattningshavare vid polisväsendet m. m.; och

nr 117, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående lönegradsplaceringen för vissa tjänster m. m. jämte i ämnet väckta motioner.

Vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt bifölls.

Ang. bestämmelserna om disponibilitetsstat vid försvarsväsendet.

Föredrogos ånyo statsutskottets utlåtande nr 118, i anledning av väckt motion om avskaffande av skyldigheten för vissa högre militära och civilmilitära befattningshavare att underkasta sig överförande på disponibilitetsstat.

I en inom första kammaren av herr *Lundgren* väckt motion (I:203) hade hemställts, att den av riksdagen 1942 införda ändringen av militära avlöningsreglementet, enligt vilket vissa högre militära och civilmilitära befattningshavare tvångsvis kunde överföras på disponibilitetsstat, måtte upphävas.

Utskottet hade i det nu föreliggande utlåtandet anfört:

»Av propositionen 1942:74 framgår, att den möjlighet att från aktiv stat avföra beställningshavare av högre tjänstegrad, som anordningen med disponibilitetsstat innebär, varit avsedd att kunna utnyttjas såväl under fredstid som i krig. Å andra sidan har grundsatsen om ämbetsmännens oavsättlighet ansetts bjuda, att ett avskiljande tvångsvis från tjänsten må ifrågakomma endast som ren undantagsåtgärd och på skäl som betingas av vid krigsmakten rådande särskilda förhållanden. Utvägen att försätta beställningshavare i disponibilitet har också under de gångna åren tillgripits endast i ett fåtal fall. Tillämpad med sträng ur-

Ang. bestämmelserna om disponibilitetsstat vid försvarsväsendet.

skillning och med strikt beaktande av kravet på rättsskydd för berörda beställningshavare synes ifrågavarande extra ordinära utgallringsmöjlighet ha en uppgift att fylla inte bara i krig utan också i fredstid. Med utgångspunkt härifrån är utskottet inte berett att tillstyrka ett upphävande av bestämmelserna på förevarande område, helst som både överbefälhavaren och försvarets civilförvaltning uttalat sig för ett bibehållande av desamma även i fred. På de skäl, som civilförvaltningen anfört, vill utskottet emellertid förorda att bestämmelserna på förevarande område modifieras därhän, att — på sätt gäller vid polisväsendet — vederbörande beställningshavare beredes tillfälle att yttra sig innan ett överförande till disponibilitetsstat må äga rum.

Åberopande det anförda hemställer utskottet, att riksdagen må, i anledning av motionen I: 203, i skrivelse till Kungl. Maj:t giva till känna vad utskottet ovan anfört.»

Reservation hade anförts av herr Ohlon, fröken Andersson, herrar Alfred Nilsson, Sunne och Malmborg i Skövde, fröken Elmén, herrar Kyling och Birke, fröken Vinge samt fröken Ager, vilka ansett, att utskottets yttrande bort hava den lydelse, reservationen visade, samt att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte, i anledning av motionen I: 203, i skrivelse till Kungl. Maj:t dels hemställa om undersökning rörande möjligheterna att inom ramen för anordningen med s. k. disponibilitetsstat vid försvarsväsendet stärka rättsskyddet för av denna anordning berörda beställningshavare, dels ock i övrigt giva till känna vad i reservationen anförts.

Fröken ANDERSSON (h):

Herr talman! Detta utlåtande gäller den 1942 inrättade disponibilitetsstaten, som innebär skyldighet för vissa högre militära och civilmilitära befattningshavare att avgå, när statens intresse anses kräva detta. Det berör, som man förstår, den mycket viktiga frågan om ämbetsmäns oavsättlighet. I riksdagens skrivel-

se med anledning av propositionen 1942 framhölls det mycket starkt att bestämmelsen bör tillämpas med försiktighet. I skrivelsen sades bl. a., att grundsatsen om ämbetsmännens oavsättlighet måste anses vara av väsentlig betydelse för upprätthållandet av deras självständighet och oberoende.

I motionen 1942 betonades det likaledes starkt, att avsättning av andra än förtroendeämbetsmän strider mot regeringsformen § 36.

Det föreslogs då i dessa motioner ändringar av §§ 35 och 36 i regeringsformen, vilka ju har samband med denna fråga. Trots att bestämmelserna stred emot dessa paragrafer i grundlagen, ansågs emellertid läget på grund av det då pågående andra världskriget vara så allvarligt, att andra hänsyn fick vika just i dåvarande för vårt land riskfyllda tid. Tveksamheten var dock på sina håll inom riksdagen rätt stor. Det finns nämligen risk för att liknande bestämmelser kan komma att införas också beträffande andra grupper av tjänstemän — jag vet att så redan skett för vissa grupper. Men som förhållandena kan arta sig under det totala kriget — vi skall hoppas att det inte kommer, men vi får ju inrikta oss *als ob* i detta sammanhang — finns det, som sagt, risk för en utvidgning av dessa bestämmelser till att gälla också andra ämbetsmän. Detta framhölls även i tredje särskilda utskottets utlåtande nr 6 år 1942 och har berörts också av de sakkunniga som hörts i femte avdelningen.

När dessa disponibilitetsbestämmelser infördes, fick av vissa skäl befattningshavarna inte ens rätt att yttra sig beträffande deras försättande i disponibilitet. Nu föreslår ju både utskottsmajoriteten och reservanterna, att en sådan rätt infördes. Det är på sitt sätt ett framsteg, ett mycket viktigt sådant. Personligen kan jag bekänna, att jag från början var rätt tveksam, om jag skulle tillstyrka den av herr Lundgren väckta motionen, som ju ligger till grund för detta utlåtande. Det är nämligen tveksamt, huruvida sådana bestämmelser behövdes också i fredstid,

Ang. bestämmelserna om disponibilitetsstat vid försvarsväsendet.

men sedan både överbefälhavaren och försvarets civilförvaltning har ansett att så är förhållandet, har reservanterna inte velat föreslå ändring i detta hänseende.

För den som eventuellt har läst utlåtandet verkar det nu kanske som om det inte är så stor skillnad mellan utskottsmajoritetens och reservanternas inställning, men skillnaden är på sitt sätt rätt väsentlig. Reservanterna har nämligen velat betona vikten av att rättsskyddet för befattningshavarna blir så starkt som någonsin är möjligt. Av utskottsutlåtandet framgår att dessa bestämmelser har kommit till användning i endast ett fåtal fall under de gångna åren, och det sägs, att de skall tillämpas med sträng urskillning. Utskottet tillägger »och med strikt beaktande av kravet på rättsskydd för berörda befattningshavare». Dessa av mig citerade ord kom till, sedan reservationen inlämnats. Där uttryckes alltså innehållsmässigt samma önskemål som reservanterna har. Men vi anser att det är nödvändigt med en ingående prövning av hur befattningshavarna skall få ett verkligt tillfredsställande rättsskydd, och det är därför som vi begär, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte hemställa om utredning av dessa problem.

Såsom jag nämnde förut, står dessa bestämmelser i nära samband med bestämmelserna i regeringsformen §§ 35 och 36. Det kan då vara av intresse att påminna om att riksdagen vid två tidigare tillfällen, 1942 och 1946, har anhållit om skyndsamt utredning av frågan om en revision av de i §§ 35 och 36 regeringsformen meddelade bestämmelserna om statstjänstemännens rättsliga ställning. Trots dessa framställningar från riksdagen har, såvitt jag vet, någon dylik utredning icke kommit till stånd. Jag är medveten om att de citerade yrkandena är av mera vittsyftande karaktär och att de inte direkt hör hit, men jag har i detta sammanhang velat påminna om dessa tidigare riksdagsbeslut.

Jag kan nu såvitt jag förstår, herr talman, inte yrka något annat än bifall till den vid detta utlåtande fogade reservationen.

Herr LUNDGREN (h):

Herr talman! Efter fröken Anderssons klarläggande anförande torde jag kunna fatta mig ganska kort. Jag vill erinra om att övergångs- och disponibilitetsstaten infördes enligt beslut av 1942 års riksdag. Till grund för propositionen till riksdagen låg en skrivelse från dåvarande överbefälhavaren av den 14 februari 1941. Skrivelsen föranledde Kungl. Maj:t att igångsätta en utredning inom försvarsdepartementet, vilken utfördes av dåvarande presidenten i kammarrätten Quensel och expeditionschefen i finansdepartementet Westling. Utredningen kom huvudsakligen att syssla med de rent formella problemen, alltså den rättsliga möjligheten att i annan ordning än regeringsformen föreskriver entlediga tjänstemän, som icke är förtroendeämbetsmän och som alltså icke faller under § 35 i regeringsformen.

Utredningen kom till det resultatet, att man hade tre vägar att välja på. Den första möjligheten var att ändra regeringsformen så, att antalet befattningshavare som var förtroendeämbetsmän utökades och att till dessa befattningshavare hänfördes även regementsofficerare och högre officerare, som föreslagits kunna överföras på övergångs- eller disponibilitetsstat. Jag vill inom parentes säga, att det inte var fråga om kompaniofficerare. Det ansågs emellertid ta alltför lång tid att göra en sådan ändring. Den andra möjligheten var att man införde en övergångs- eller disponibilitetsstat. Den tredje möjligheten var att man införde ett särskilt förbehåll i fullmakterna för dessa beställningshavare, enligt vilket de skulle vara skyldiga att underkasta sig entledigande, om Kungl. Maj:t så påfordrade.

Av olika skäl kom man att stanna för den andra av dessa möjligheter — att införa en särskild övergångs- och disponibilitetsstat. Övergångsstaten var avsedd för sådana befattningshavare, som vid författningens utfärdande innehade fullmakt på sin tjänst. Man kunde ju inte utan något förbehåll i fullmakten beröva dessa befattningshavare det rättsskydd som de hade. Övergångsstaten — som ju

Ang. bestämmelserna om disponibilitetsstat vid försvarsväsendet.

innebar, att vederbörande skulle få bibehålla sin avlöning — är alltså icke längre aktuell, utan nu har man disponibilitetsstat.

Vilka skäl är det då som gör att man skall bibehålla denna speciella möjlighet att entlediga officerare på administrativ väg? Överbefälhavaren framhöll i sin skrivelse, att hur noggrant man än prövar en person vid befordran, kan det ändå inträffa, att han av psykiska eller fysiska skäl befinns mindre lämplig att uppehålla den tjänst, till vilken han blivit befordrad, och att det alltså är ett statsintresse att han kan entledigas.

Nu finns det emellertid inom den militära organisationen mycket stora möjligheter att placera om beställningshavare, att flytta t. ex. en regementsofficer från en beställning till en annan, och därför torde det icke vara nödvändigt att ha denna möjlighet att tvångsvis överföra en beställningshavare på disponibilitetsstat.

Med hänsyn till bestämmelserna i § 90 regeringsformen skall jag inte gå in på de fall, där tvångsvis omföring på disponibilitetsstat skett. Jag vill bara erinra om att det har hänt, att en person blivit överförd på disponibilitetsstat och att han icke vetat någonting om detta, förrän han fått läsa det i tidningen morgonen därpå. Detta kan ju knappast vara rimligt.

Såvitt jag förstår, finns det alltså, herr talman, inte något skäl att bibehålla bestämmelserna om disponibilitetsstat i fredstid. Nu har emellertid utskottet, av skäl som anföres av överbefälhavaren, icke ansett sig kunna gå med på att dessa bestämmelser upphävs. I praktiken har bestämmelserna om överförande tvångsvis på disponibilitetsstat icke kommit att spela någon större roll, men de har en indirekt betydelse. De har nämligen medfört, att en person har kunnat bli tvingad att formellt frivilligt övergå på disponibilitetsstat, under hot att han eljest skulle bli tvångsvis överförd. Det är nog en av anledningarna till att det inte har förekommit så många överföringar tvångsvis på disponibilitetsstat. Det finns risk för att den ifrågakvarande bestäm-

melsen kan användas mot befattningshavare, som på grund av alltför självständig ställning eller av andra skäl har blivit obekväma för höga vederbörande, och detta kan icke anses tillfredsställande. Såsom riksdagen skrev 1942, är nämligen grundsatsen om ämbetsmannens oavsättlighet av väsentlig betydelse för upprätthållandet av deras självständighet och oberoende.

Herr talman! Jag har, såsom ärendet nu ligger till, inte något annat yrkande än om bifall till den reservation, som är avgiven av herr Ohlon m. fl.

Herr LEANDER (s):

Herr talman! Enligt motionärens mening föreligger — åtminstone under fredstid — inte några skäl att bibehålla dessa särbestämmelser som grundläggande för disponibilitetsförfarandet. Han ger inte något besked om huruvida han anser det böra finnas möjlighet att under krig ersätta en olämplig högre officer. Herr Lundgren säger i sitt anförande, att det finns stora möjligheter till omplacering på dessa högre befälsposter. Efter den uppfattning vi har fått av de yttranden, som vi har tagit del av från överbefälhavaren och försvarets civilförvaltning, tycks det inte föreligga så stora möjligheter därvidlag, då kadernerna av denna personal är tämligen begränsade. Under ett krigstillstånd blir ju möjligheterna till omplacering inom krigsmakten ännu mera begränsade än under fred.

Motionären åberopar regeringsformens bestämmelse, enligt vilken ämbetsmännen inte utan laga dom och rannsakan kan avsättas. Ja, denna regeringsformens bestämmelse innebär väl i realiteten att en ämbetsman inte kan avsättas utan efter dom för brottslig handling. Han kan ha rätt att kvarstå i sin tjänst till uppnådd pensionsålder även om minskad arbetsförmåga gör honom oförmögen att tillfredsställande sköta sin befattning.

Att en civil ämbetsman som är olämplig inte kan avsättas kan helt naturligt i vissa fall medföra olägenheter och men för både staten och enskilda medborgare. Det har också från Kungl. Maj:ts sida

Ang. bestämmelserna om disponibilitetsstat vid försvarsväsendet.

och även från annat håll framhållits, att frågan om försättning i disponibilitet i viss mån kan äga aktualitet även beträffande beställningshavare på andra områden än det militära. Under något olika former finns ju redan nu såväl inom utrikesförvaltningen som inom polis- och åklagarväsendet ett disponibilitetsförfarande tämligen likt det som råder för militära befattningshavare. Att dessa båda yrkesgrupper, polis och militärer, är likställda härvidlag är kanske naturligt, då de har att svara för arbete som har avseende på rikets såväl yttre som inre försvar.

En civil ämbetsmans olämpliga handläggning av ett ärende kan kanske i vissa fall rättas till, men en olämplig eller kanske illojal militär befälhavares oförmåga eller uraktlåtenhet att i kritiska situationer vidta erforderliga åtgärder kan däremot medföra skada och förlust både av material och människoliv och försvaga statsmaktens strategiska möjligheter gentemot en fiende på ett för rikets försvar kanske avgörande sätt. Det gäller här rikets försvar, säkerhet och frihet.

Över motionen har såväl överbefälhavaren som försvarets civilförvaltning och även Svenska officersförbundet haft tillfälle att yttra sig. Det har framhållits och starkt understrukits, att för försvarsväsendet gäller alldeles speciella förhållanden, som gör det nödvändigt att kunna förtidsavskeda befattningshavare, vilka icke ansetts vara i stånd att på ett tillfredsställande sätt sköta sin tjänst.

När denna fråga 1941 seglade upp påpekade dåvarande överbefälhavaren »särskilt betydelsen av att den vid krigsmakten på aktiv stat anställda personalen måste fylla högt ställda krav på tjänsteduglighet. Personalen måste på ett fullt tillfredsställande sätt kunna fullgöra med innehavande beställning i fred förenade tjänsteåligganden.» Redan vid tillkomsten av dessa bestämmelser påpekades, att det på det militära området kanske oftare än inom utrikesförvaltningen förekommer att en person som befordrats till högre beställning med hänsyn till för den högre beställningen erforderliga fysiska och psykiska egenska-

per efter en tid icke befinns vara i stånd att på ett tillfredsställande sätt fullgöra sina åligganden. Att så är fallet måste tillskrivas de särskilda tjänstgörings- och arbetsförhållanden som råder inom försvarsväsendet.

Nu skall vi naturligtvis komma ihåg, att när beslut fattades i denna fråga pågick världskriget och följaktligen rådde särskilt skärpta förhållanden även för vårt land. Jag vill emellertid påpeka att statens lönenämnd i sitt remissvar i frågan anförde, att det enligt lönenämndens mening föreläge starka skäl för att åtgärder vidtoges i det syfte som överbefälhavaren med sin framställning i ämnet velat vinna. Försvarets civilförvaltning påminner om att riksdagen uttalade i skrivelse den 20 juni 1942, nr 408, i anledning av förenämnda proposition bl. a., att det självfallet vore ett försvarsintresse av vikt, att krigsmaktens personal på aktiv stat besutte en sådan tjänsteduglighet att den på ett fullt tillfredsställande sätt kunde fullgöra sina uppgifter i krig såväl som i fred. Behov föreläge i vissa fall av att från aktiv stat avskilja beställningshavare, oaktat bestämmelserna om avgångsskyldighet i vederbörligt tjänstepensionsreglemente icke vore tillämpliga. Riksdagen ville härvid främst erinra om sådana fall, då vederbörande visserligen utan formella anmärkningar fullgjorde sin tjänst i fredstid men dock icke kunde anses fylla de krav som med hänsyn till vederbörande bestälnings betydelse måste uppställas. Av departementschefens och riksdagens ovannämnda uttalanden torde få anses framgå, att statsmakterna funnit behov föreligga av en disponibilitetsstat för försvarets personal under fredstid. Något stöd för den av motionären hävdade uppfattningen att ifrågavarande bestämmelser därigenom att de tillkommit under beredskapstiden skulle sakna berättigande under fredstid torde följaktligen icke finnas. Närmast lär det väl förhålla sig så att erfarenheter från det andra världskriget ådagalagt behovet av att redan i fredstid kunna avskilja olämpliga beställningshavare vid försvarsväsendet medelst ett disponibilitets-

Ang. bestämmelserna om disponibilitetsstat vid försvarsväsendet.

institut. I anslutning till det anförda kan civilförvaltningen för sin del icke finna i motionen anförda omständigheter motivera ett ändrat ställningstagande beträffande behovet av bestämmelser om tvångsvis överförande till disponibilitetsstat. Ej heller i övrigt synes några sådana förhållanden ha inträffat som skulle kunna giva anledning till bestämmelsernas upphävande.

Jag skulle vilja tillägga rent personligen, att under krig löser sig denna fråga utan särskilda bestämmelser, ty kriget tvingar fram lösningar på ett eller annat sätt. Och det skulle naturligtvis vara absurd att under krig av pur vördnad för principen om tjänstemäns oavsättlighet tillåta en olämplig befälhavare att stå kvar på sin post.

Det har varit helt naturligt att utskottet följt såväl överbefälhavaren som försvarets civilförvaltning och med vidhållande av 1942 års riksdagsbeslut yrkat avslag på motionen om avskaffande av disponibilitetsinstitutet för försvarsmakten. I ett skärpt läge, även under fredstid, kan det vara nödvändigt att som ett led i skärpt beredskap tillgripa denna åtgärd.

Utskottet har dock ansett sig böra förorda att, på sätt som gäller vid polisväsendet, vederbörande beställningshavare bereds tillfälle yttra sig innan han överföres till disponibilitetsstaten. Detta var, som jag påpekat även Kungl. Maj:ts mening 1942, fastän riksdagen sedermera gjorde ändring med den motiveringen, sade man, att det kunde vara ganska obehagligt för vederbörande att få sina förhållanden offentligen penetrerade.

Det har konstaterats, såväl av utskottets majoritet som av reservanterna, att utvägen att försätta befattningshavare i disponibilitet under de gångna åren tillgripits i ett fåtal fall. Det har heller inte gjorts gällande, att den möjlighet som institutet ger har missbrukats. Även officersförbundet, som av principiella skäl helt naturligt nu intar samma ståndpunkt som 1942 och alltså yrkar bifall till motionen, medger att intill senaste tid institutet använts med synnerlig försiktighet. I det särskilda fall, som man

påtar och som synes ha föranlett aktionen för disponibilitetsstatens avskaffande, låg saken till på så sätt, att vederbörande själv begärt få bli överförd men blev entledigad en månad tidigare utan att han haft tillfälle enligt bestämmelserna att yttra sig härom.

Med den bärande motivering för ett bibehållande av disponibilitetsförfarandet och det bestämda avstyrkande av ett bifall till motionen, som har framförts av såväl överbefälhavaren som försvarets civilförvaltning, har utskottsmajoriteten ansett det självklart att avstyrka motionen. Reservanterna har inte heller ansett sig kunna tillstyrka densamma. I likhet med utskottsmajoriteten konstaterar reservanterna, att utvägen att försätta beställningshavare i disponibilitet har tillgripits endast i ett fåtal fall och att denna bestämmelse tillämpats med mycket stor försiktighet. De instämmer också i utskottsmajoritetens uttalande: »Tillämpad med sträng urskillning och med strikt beaktande av kravet på rättsskydd för berörda beställningshavare synes ifrågavarande extraordinära utgallningsmöjlighet ha en uppgift att fylla.» Reservanterna kommer därför till samma resultat som utskottsmajoriteten, nämligen att disponibilitetsstaten fortfarande bör äga bestånd.

Fröken Andersson yttrade något om att utskottets uttalande »tillämpad med sträng urskillning och med strikt beaktande av kravet på rättsskydd» tillkommit efter det att reservationen var skriven. Men det måste väl vara ett misstag, ty jag vill minnas att det tillägget gjordes vid justeringen av utskottets uttalande.

Då utskottet yrkar avslag på motionen, stöder vi inom utskottsmajoriteten oss på de uttalanden som gjorts av överbefälhavaren och försvarets civilförvaltning. Vi anser också att en utredning skulle vara tämligen lönlös, ty inte ens efter en utredning om större garantier skulle man kunna komma längre än vad utskottet här skrivit om att bestämmelsen skall tillämpas »med sträng urskillning och med strikt beaktande av kravet på rättsskydd för berörda beställningshavare».

Ang. bestämmelserna om disponibilitetsstat vid försvarsväsendet.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets förslag.

Fröken ANDERSSON (h) kort genmäle:

Herr talman! Herr Leander säger att en utredning skulle vara lönlös. Jag vill då än en gång påminna om att konstitutionsutskottet vid två olika tillfällen har begärt en utredning och att riksdagen också på grund av dessa propåer vid två olika tillfällen begärt en utredning rörande paragraferna 35 och 36 i regeeringsformen.

Jag begärde emellertid, herr talman, ordet närmast för att inte stå här såsom en som har lämnat en felaktig upplysning. Herr Leander förklarade att en viss sats i utskottets utlåtande, som debatten delvis rört sig om, tillkommit i samband med avdelningens justering av utlåtandet. Jag ber då att få påminna om att på onsdagen för fjorton dagar sedan blev vi uppmanade att lämna upp vår reservation på kvällen, vilket vi gjorde. På fredagen närmast efter, om jag nu minns rätt, var utlåtandet uppe i avdelningen. Vår reservation skrevs på grundval av det förslag som vi tidigare hade behandlat i avdelningen.

Jag vill, herr talman, bara lämna den upplysningen.

Herr LUNDGREN (h):

Herr talman! Utskottets talesman herr Leander riktade en fråga till mig, som jag i korthet skall söka besvara.

Herr Leander frågade, om jag inte ansåg att man i krigstid bör ha möjlighet att entlediga olämpliga tjänstemän. Han menade tydligen att om en militär befälhavare visar sig olämplig på sin post, skulle det i krig kunna medföra utomordentligt allvarliga konsekvenser. Nu måste man här skilja på två saker, nämligen dels avsättning från tjänsten, dels placering i annan befattning. Vad som här är av intresse är ju vederbörandes placering på en viss post. All krigserfarenhet har ju visat, att man i kanske ofta ganska stor utsträckning är nödsakad att omplacera ej minst högre befäl, då de inte besitter den fysiska och psykiska styrka, som är nödvändig i krig.

Men härför är det ju inte nödvändigt att avsätta vederbörande, utan han placeras bara på en annan tjänst.

Det är därför som jag anser att man visserligen mycket väl kan ha kvar denna bestämmelse om tvångsvis överflyttning i krigstid men å andra sidan menar att den inte spelar någon roll just med hänsyn till omplaceringsmöjligheten.

Sedan menade utskottets talesman att det var så utomordentligt mycket viktigare att ha i allo tjänstdugliga personer på det militära området än på det civila; han menade att mindre tjänstdugliga militärer kunde göra så mycket mer skada i sin tjänst än en civil befattningshavare kunde göra på sin post. Jag skall inte gå in på ett bedömande därvidlag. Herr Leanders uttalande visar ju en mycket hög uppskattning av de militära tjänstemännen, vilket jag måste vara tacksam för. Men om den är riktig eller ej vill jag inte uttala mig om.

Herr talman! Jag har i anledning av herr Leanders yttrande icke något ytterligare att tillägga utan vidhåller mitt yrkande om bifall till herr Ohlons m. fl. reservation.

Herr SUNNE (fp):

Herr talman! Jag har egentligen bara begärt ordet för att i allo bestyrka vad fröken Andersson här sagt beträffande tidpunkten när vi inlämnade reservationen och att först därefter en ändring gjordes i det utskottsutlåtande, som vi hade byggt vår reservation på. Det är nog rätt ovanligt att någonting sådant sker. Jag anser dock att reservationen är berättigad, eftersom den har ett direkt yrkande om en undersökning rörande möjligheterna att stärka rättsskyddet just för dessa befattningshavare.

Det har i denna debatt icke sagts någonting om officersförbundets yttrande. Det är ju egentligen officerarna som frågan närmast berör. Det har nämnts, jag tror att det var av herr Lundgren, att det fall, som inträffade år 1951 är det, som i detta sammanhang har väckt det största uppseendet. Där om säger också officersförbundet: »Omständigheterna

Lagförslag om moderskapshjälp m. m.

kring en överföring till disponibilitetsstat år 1951 har emellertid stärkt förbundet i dess uppfattning, att — åtminstone i fredstid — en dylik undantagslagstiftning kan medföra risk för åtgärder, som är ägnade att minska det anseende för oväld inom den högsta ledningen, som är en av de viktigaste förutsättningarna för lojalitet mot denna.»

Vi reservanter har icke ansett oss kunna gå så långt som motionären och officersförbundet, men vi har varit mycket angelägna om att framhålla, att rättsskyddet för dessa befattningshavare icke får vara sämre än för andra.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till reservationen.

Efter det överläggningen förklarats härmed slutad, gjorde herr talmannen enligt därunder förekomna yrkanden propositioner, först på bifall till vad utskottet i det nu förevarande utlåtandet hemställt samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den vid utlåtandet avgivna reservationen; och förklarade herr talmannen, sedan han upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig anse denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Fröken *Andersson* begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter givna varsel upplästes och godkändes en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som bifaller vad statsutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 118, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den vid utlåtandet avgivna reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo uppläst, verkställdes omröstningen genom uppresning; och befanns därvid, att flertalet röstade för ja-propositionen.

Vid förnyad föredragning av statsutskottets utlåtande nr 119, i anledning av väckt motion om förbättrade pensionsförmåner för vissa sjömän, bifölls vad utskottet i detta utlåtande hemställt.

Föredrogs ånyo bevillningsutskottets betänkanden:

nr 50, i anledning av väckt motion angående vissa ändringar i kommunal-skattelagen med anledning av de vidtagna ändringarna i stadgan om ersättning för riksdagsmannaupdragets fullgörande;

nr 51, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag angående debitering och uppbörd av sjukförsäkringsavgifter, m. m., såvitt propositionen hänvisats till bevillningsutskottet; samt

nr 52, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om ändring i förordningen den 19 november 1914 (nr 383) angående stämpelavgiften, m. m.

Vad utskottet i dessa betänkanden hemställt bifölls.

Föredrogs ånyo första lagutskottets utlåtanden:

nr 20, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående ändring i lagen den 6 juni 1925 (nr 170) om polisväsendet i riket; samt

nr 24, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående godkännande av en den 31 mars 1954 avslutad överenskommelse mellan Sverige och Japan angående skydd av rättigheter på den industriella äganderättens område, vilka berörts av det andra världskriget, m. m.

Vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt bifölls.

Lagförslag om moderskapshjälp m. m.

Föredrogs ånyo andra lagutskottets utlåtande nr 32, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om moderskapshjälp m. m., dels ock i ämnet väckta motioner.

Genom en den 12 mars 1954 dagtecknad proposition, nr 144, vilken hänvisats till lagutskottet och behandlats av andra lagutskottet, hade Kungl. Maj:t föreslagit riksdagen att

dels, jämlikt § 87 regeringsformen, antaga vid propositionen fogade förslag till lag om moderskapshjälp och lag angående ändring i lagen den 3 januari 1947 (nr 1) om allmän sjukförsäkring,

dels ock antaga vid propositionen fogat förslag till förordning angående ändrad lydelse av 18 § förordningen den 15 juni 1934 (nr 264) om erkända arbetslöshetskassor.

I propositionen hade föreslagits, att kvinna, som vore försäkrad jämlikt lagen om allmän sjukförsäkring, vid havandeskap och barnsbörd skulle äga erhålla moderskapshjälp i form av ersättning för förlossningsutgifter och moderskapspenning. Ersättning för förlossningsutgifter skulle utgå enligt samma grunder som jämlikt sjukförsäkringslagen skulle tillämpas i fråga om ersättning för sjukvårdsutgifter. Moderskapspenning skulle utgå i form av s. k. grundpenning — 270 kronor vid enkelbörd och 405 kronor vid flerbörd — till varje sjukförsäkrad kvinna som födde barn. Under vissa förutsättningar skulle utöver grundpenningen utgivas barntillägg med 2 kronor för dag under högst 45 dagar. Kvinna, som vore obligatoriskt försäkrad för tilläggsjukpenning, d. v. s. anställd kvinna, vilkens årsinkomst av förvärvsarbete uppginge till minst 1 800 kronor, skulle därjämte äga erhålla moderskapspenning i form av s. k. tilläggspenning för de dagar — högst 90 — under vilka hon i samband med barnsbörden avhölle sig från förvärvsarbete. Tilläggspenningen skulle utgå med samma belopp, som kvinnan ägde uppbära i tilläggsjukpenning för de första 90 dagarna av en sjukperiod, d. v. s. med lägst 1 och högst 17 kronor för dag.

I samband med propositionen hade utskottet behandlat elva i anledning av densamma väckta motioner, nämligen

Lagförslag om moderskapshjälp m. m.

inom första kammaren:

nr 468 av herr *Mogård*,

nr 469 av fru *Carlqvist* m. fl.,

nr 481 av herr *Johansson*, *Anders*, m. fl.,

nr 482 av fru *Svenson* och herr *Andersson*, *Alvar*, samt

nr 492 av herrar *Ewerlöf* och *Svärd* ävensom

inom andra kammaren:

nr 601 av herr *Gustafsson* i Bogla,

nr 602 av fru *Eriksson* i Stockholm m. fl.,

nr 622 av herrar *Ericsson* i Näs och *Larsson* i Hedenäset,

nr 623 av fru *Sjöstrand* m. fl.,

nr 633 av herrar *Hjalmarson* och *Birke* samt

nr 634 av herr *Hagård* m. fl.

I de likalydande motionerna I: 492 och II: 633 hade hemställts, att riksdagen måtte avslå det i propositionen framlagda förslaget om moderskapshjälp m. m. Därjämte hade hemställts, att den förbättring av den direkta ekonomiska hjälpen vid havandeskap och barnsbörd, som förordats i propositionen, i stället skulle ske genom en förstärkning av de nuvarande hjälpformerna. Avslagsyrkandet grundade sig på under årets riksdag i motionerna I: 384 och II: 490 framfört yrkande om uppskov med den obligatoriska sjukförsäkringens genomförande.

I motionen II: 634 hade hemställts, att, därest de vid årets riksdag väckta likalydande motionerna I: 384 av herr *Ewerlöf* m. fl. och II: 490 av herr *Hjalmarson* m. fl. icke skulle vinna riksdagens bifall, riksdagen vid behandlingen av propositionen nr 144, i enlighet med de riktlinjer som angivits i denna motion, måtte besluta

A) ersätta den nuvarande mödrahjälpen med en förhöjning av den grundpenning, som vore avsedd att utgå enligt Kungl. Maj:ts förslag till lag om moderskapshjälp, med åttio kronor, varigenom grundpenningen skulle sammanlagt utgå med trehundrafemtio kronor,

Lagförslag om moderskapshjälp m. m.

B) föreskriva det villkoret, att tilläggspenning icke skulle utgå förrän det visat sig, att i övrigt tilläggspenningberättigad kvinna inom tolv månader efter förlösningen under åtminstone tre månader stått till arbetsmarknadens förfogande,

C) i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa om förnyad utredning angående möjligheterna för en komplettering av lagen om moderskapsförsäkring med en tilläggspenning även för i hemmet arbetande kvinnor.

I de likalydande motionerna I: 468 och II: 601 hade hemställts, att riksdagen måtte besluta sådan ändring av de i propositionen nr 144 framlagda förslagen till lag om moderskapshjälp liksom också i fråga om de härav betingade anslagsäskandena för budgetåret 1954/55, att grundpenningen höjdes från 270 kronor till 400 kronor och att mödrahjälpens slopades.

I de likalydande motionerna I: 481 och II: 623 hade yrkats, att riksdagen skulle i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa, att utredning måtte komma till stånd angående möjliga former för frivillig tilläggsförsäkring för moderskapspenning för hemarbetande kvinnor eller annan lämplig stödform, t. ex., enligt ett förslag av socialstyrelsen, att barn-tillägget för mödrar, som icke ägde rätt till tilläggspenning, skulle höjas till sex kronor om dagen.

I de likalydande motionerna I: 482 och II: 622 hade hemställts, att riksdagen vid behandling av propositionen nr 144 måtte besluta att i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att frågan om moderskapspenning i form av s. k. tilläggspenning för hemarbetande hustrur snarast möjligt måtte upptagas till omprövning.

Slutligen hade i de likalydande motionerna I: 469 och II: 602 hemställts, att riksdagen måtte vid behandlingen av proposition nr 144 i skrivelse till Kungl. Maj:t uttala, att mödrahjälpens huvudsakligen borde utgå som en konthjälp och att en uppmjukning av nu-

varande former borde ske, så att hjälpen kunde ges efter generösare grunder.

Utskottet hade i det nu ifrågavarande utlåtandet på anförda skäl hemställt,

A. att riksdagen, med avslag å motionerna I: 468 och II: 601, I: 492 och II: 633 ävensom motionen II: 634, såvitt denna avsåge ändringar i det genom propositionen framlagda förslaget till lag om moderskapshjälp samt avskaffande av mödrahjälpens, måtte bifalla förevärande proposition;

B. att motionerna

1) I: 481 och II: 623,

2) I: 482 och II: 622 samt

3) II: 634, såvitt denna avsåge skrivelse till Kungl. Maj:t angående tilläggspenning för i hemmet arbetande kvinnor, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd;

C. att motionerna I: 469 och II: 602 måtte anses besvarade genom vad utskottet i motiveringen anförde.

Vid utlåtandet fanns fogat ett särskilt yttrande av herr *Lundgren* och fröken *Wetterström*, vilka i anslutning till motionerna I: 492 och II: 633 anförde bland annat:

»Vi ansluter oss till den av motionärerna framförda åsikten, att de ekonomiska och organisatoriska förutsättningarna för närvarande icke föreligger för ett ikraftträdande av sjukförsäkringslagen den 1 januari 1955. Ett bifall till uppskovsyrkandet hade enligt vår mening ej heller omöjliggjort att en väsentlig förbättring av den ekonomiska hjälpen åt mödrarna kunnat genomföras redan den 1 januari 1955. Riksdagen har emellertid i annat sammanhang avslagit det framställda uppskovsyrkandet, varigenom det i motionerna I: 492 och II: 633 framlagda förslaget till förstärkning av de nuvarande hjälpformerna vid havandeskap och barnsbörd numera kommit att sakna aktualitet.»

Dessuom hade reservationer avgivits

I. vid utskottets hemställan under B av fru *Svenson*, herr *Kronstrand*, herr

Carlsson i Bakeröd, fröken *Höjer* och fru *Sjöstrand*, som ansett, att utskottets yttrande bort hava den lydelse, reservationen visade, samt att utskottet bort hemställa, att riksdagen i anledning av motionerna I: 481 och II: 623, I: 482 och II: 622 samt II: 634 måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa, att utredning angående utökning av moderskapshjälpen för hemarbetande mödrar samt mödrar, som deltog i mannens förvärvsarbete eller som eljest icke hade rätt till tilläggspenning, snarast måtte komma till stånd;

II. vid utskottets hemställan under C av herr *Grönkvist*, fru *Johansson* i Norrköping samt herrar *Lundberg* och *Johansson* i Södertälje, som ansett, att utskottets yttrande bort lyda så, som i denna reservation angivits, och avslutas med en hemställan, att riksdagen måtte — med bifall till motionerna I: 469 och II: 602 — besluta att i skrivelse till Kungl. Maj:t uttala, att mödrahjälpen huvudsakligen borde utgå som en konstanthjälp och att en uppmjukning av nuvarande normer borde ske, så att hjälpen kunde ges efter generösare grunder.

På framställning av herr talmannen beslöts att utlåtandet skulle företagas till avgörande punktvis.

Punkten A.

Herr **LUNDBREN** (h):

Herr talman! I lika lydande motioner, I: 492 och II: 633, hemställes att riksdagen måtte avslå det i propositionen framlagda förslaget om moderskapshjälp. Därjämte anser motionärerna, att den i propositionen föreslagna förbättringen av den direkta ekonomiska hjälpen vid havandeskap och barnsbörd i stället skall lämnas genom förstärkning av den nuvarande hjälpformen.

Såsom kammarens ledamöter torde förstå, grundar sig avslagsyrkandet på av högern tidigare ställt förslag om uppskov med den obligatoriska sjukförsäkringen. Nu har den frågan avgjorts av riksdagen på sådant sätt, att högermo-

tionen blivit avslagen. Därför saknar de nu ifrågavarande motionerna aktualitet.

Jag har därför, herr talman, inte något yrkande på denna punkt utan har endast velat lämna denna förklaring till de ifrågavarande motionerna.

Herr **MOGÅRD** (s):

Herr talman! Jag har tagit mig friheten att väcka en motion i anslutning till det av Kungl. Maj:t framlagda förslaget. Motionen gäller mödrahjälpen vara eller icke vara och dess ersättande genom en förhöjd moderskapspenning.

Utskottet har inte känt sig föranlåtet att yttra något nämnvärt om motionen, mer än att utskottet hoppas, att också frågan om mödrahjälpen skall prövas vid en blivande allmän översyn av socialvårdslagstiftningen. Jag förstår mycket väl att frågan just nu väsentligen är en statsfinansiell angelägenhet och att man fäster vikt vid att en förändring av själva grundprinciperna för mödrahjälpen skulle leda till mycket avsevärda merutgifter för staten. Också jag för min del beaktar denna sida av saken, och jag tror att finansministern i lugn och ro kan avlägsna sig från denna kammare, då jag ingalunda ämnar yrka på någon sådan förändring av utskottets förslag som skulle föranleda merutgifter i förhållande till vad regeringen begärt.

Men jag vill i alla fall understryka, på samma sätt som man i denna kammare gjorde då reformen genomfördes år 1937, att mödrahjälpen i sin nuvarande konstruktion icke överensstämmer med vad de, som arbetade för reformen, innerst inne syftade till. Den som läser protokollen från debatten 1937, då moderskapshjälpen om inte infördes så i alla fall tog ett mycket långt steg framåt, kan konstatera hurusom meningarna bland utskottets ledamöter var delade i frågan, om man verkligen skulle bibehålla mödrahjälpen i den föreslagna formen. Det statsråd som framlade propositionen, kammarens högt aktade och ärade ledamot herr Möller, sade då för sin del, att han principiellt var övertygad om att mödrahjälpen såsom en be-

Lagförslag om moderskapshjälp m. m.

hovsprövad hjälpform egentligen inte passade in i systemet. Herr Möller angav såsom skäl för att han inte ville ansluta sig till vad reservanterna anförde — de leddes av utskottets dåvarande ordförande Sigfrid Hansson, och även utskottets ärade nuvarande ordförande, herr Norman, befann sig då bland reservanterna — att om man gick med på en icke behovsprövad mödrahjälp av 75 kronor om året kunde det tänkas att den fåkunniga allmänheten i detta land skulle anse att vi på något sätt infört ett slags nativitetspremium; därmed skulle man kunna stöta opinionen för huvudet, så att det kunde bli svårt att i fortsättningen vinna gehör för det vidlyftiga socialreformprogram, som den dåvarande socialministern ville genomföra.

Jag vill för min del säga, att den uppfattningen nog numera alls inte har något fotfäste i den allmänna opinionen. Jag skulle tro att knappast någon människa betraktar mödrahjälpen och moderskapshjälpen i alla deras former annat än som högeligen naturliga och önskvärda.

Jag är också övertygad om att man inte behöver hysa några betänkligheter inför att en barnaföderska, som är gift med en person i relativt goda ekonomiska omständigheter, får en fixerad moderskapspenning, inte på 270 kronor, såsom Kungl. Maj:t och utskottet föreslår, utan på 400 kronor, såsom jag föreslår i min motion, då jag samtidigt yrkar på att mödrahjälpen icke skall vara behovsprövad. Det är ju nämligen i regel unga människor, som är fäder och mödrar och som vid barnets födelse ofta kan komma i mycket besvärliga ekonomiska omständigheter.

Såsom mödrahjälpen nu har utformats under alla dessa sexton år, då den fungerat på prov, såsom det hette år 1937 — den skulle ju bedrivas som den bedrives nu, nämligen med behovsprövning hos en särskilt upprättad länsnämnd — har den visat sig få en underligt klassuppdelande verkan. Den har delat upp mödrarna i två kategorier: å ena sidan sådana som får den behovsprövade mödrahjälpen och som är villiga att under-

kasta sig de undersökningar, som naturligtvis krävs och som ingen pliktrogen mödrahjälpnsnämndsledamot kan underlåta, och å andra sidan de många som inte vill och inte får begära mödrahjälp. Man trodde år 1937, att den taxerade inkomsten för rätt till mödrahjälp hade satts så högt, att praktiskt taget alla skulle få mödrahjälp. Endast 8 procent trodde man skulle bli uteslutna. Nu har det genom det förändrade penningvärdet visat sig, att det är en relativt liten grupp, som är berättigad att söka mödrahjälp, och det tror jag ytterligare har skärpt den stora skillnaden.

Vi kan ju förstå det också ur psykologisk synpunkt. Det är inte, gissar jag, så särskilt roligt för en blivande moder att anmäla sin fattigdom hos myndigheterna och redogöra för hur hon har det ställt i ekonomiskt avseende. I verkligheten är det kanske inte så farligt, men det känns repulsivt för en människa i en sådan ömtålig situation, vari en havande kvinna befinner sig, att relatera hur hon har det och att liksom befinna sig på tiggarrått. De flesta av dem som söker och får mödrahjälp är ju för övrigt föremål för samhällets hjälpverksamhet i dess normala socialvårdsformer. Det är därför egentligen varken behövt eller humant att ha denna mellaninstans, när det gäller mödrahjälpen, som nämnden utgör.

Det har gjorts mycket här i landet för vår socialreform, inte minst på detta område, mycket som är berömvärt och som säkerligen de därav berörda känner tacksamhet och tillfredsställelse inför. Den princip, som från början vägledde upphovsmännen till denna socialreform, var emellertid att man såvitt möjligt skulle slippa den behovsprövning, som man var van vid från den gamla fattigvården. Nu återstår praktiskt taget inte mer än mödrahjälpen som är behovsprövad utöver fattigvården själv. Och då må man fråga sig: Skall det verkligen vara nödvändigt att alltjämt bibehålla den? Människor föder inte barn av okynne, utan det är ju en funktion, som i sig själv hör till det mycket normala, det för samhället nödvändigt normala.

Jag föreställer mig därför, att man egentligen aldrig kan tänka sig något missbruk, utan det är väl då den gamla invändningen, som dåvarande socialministern gjorde 1937, som alltjämt finns kvar, att folk kan tycka att det är stötande att de, som har goda inkomster, skall få en moderskapspenning på — som jag föreslår — 400 kronor, trots att de egentligen inte tycks behöva det.

Jag vet ju att man inte kan göra mycket såsom enskild motionär utan något stöd från utskottet, varför det kanske är obilligt av mig att här förhindra kammarens ledamöter att få en fri eftermiddag genom att fortsätta diskussionen. Men jag vill lova att jag, om jag får leva och ha hälsan, inte skall glömma att komma tillbaka med denna sak. Jag hoppas att våra ungdomsorganisationer, som detta ju rör allra närmast, här skall finna ett utlopp för sin aktivitet. Detta är en ungdomsfråga. Och det är en fråga som också gäller det aktuella abortproblemet, ty när människor vet att de får en hederlig summa, då de skall föda barn, och att de inte behöver vänta på att mödrahjälp-nämnden skall fälla sitt avgörande i fråga om graderingen av mödrahjälp, behöver de inte längre frukta ekonomisk misär vid barnsbörd.

Detta är en ungdomsfråga även ur den synpunkten, att det här mest gäller de unga, nya äktenskapen — de som redan har barn får ju högre moderskapspenning. Det är alltså i fråga om förstfödelarna som de större beloppen i själva verket bäst behövs. En kamrat här i kammaren kom till mig och frågade, om jag tyckte att det var riktigt att exempelvis en byråchef skulle få 400 kronor, när hans fru skulle få barn, och alltså lika mycket som en banvakt. Nu vet jag inte i vad mån byråcheferna är särskilt reproduktiva i fysiologisk bemärkelse. Ofta har de väl kommit till den ålder, då de upphört med att sätta barn till världen. Men det gör detsamma — även om det skulle gälla dem eller en kanslisekreterare eller en amanuens eller en välbetald arbetare, måste man väl ändå säga att det för den unga familjen, som har att dras med skulder för

Lagförslag om moderskapshjälp m. m.
sin bosättning och där familjeförsörjaren kanske t. o. m. har studieskulder bakom sig, blir en ekonomisk påfrestning, när barnet födes. Familjen kan inte få mödrahjälp, men den kan få moderskapspenning, och för vederbörande betyder det då mycket, om moderskapspenningen är 400 kronor eller 270 kronor.

Ur alla dessa synpunkter vill jag understryka den lama skrivningen i utskottsutlåtandet, att detta problem bör tas upp i samband med utformningen av den framtida socialhjälp och därför prövas vid revisionen av socialvårdslagsstiftningen. Jag anser att detta är en reform som ur samhällets egen synpunkt måste bringas på väg, och jag hoppas att våra ungdomsorganisationer tar upp detta problem, då det är en djupt betydelsefull fråga för ungdomen.

Efter härmed slutad överläggning bifölls vad utskottet i förevarande punkt hemställt.

Punkten B.

Fru SVENSON (bf):

Herr talman! Med anledning av proposition nr 144 med förslag till lag om moderskapshjälp m. m. har jag tillsammans med herr Alvar Andersson i denna kammare väckt en motion, likalydande med en av herrar Ericsson i Näs och Larsson i Hedenäset i andra kammaren väckt motion.

Enligt propositionen skall moderskapshjälp i princip utgå till alla barnaföderskor, som omfattas av sjukförsäkringen. Detta innebär att praktiskt taget alla barnaföderskor erhåller rätt till denna hjälp. Helt uppenbart innebär en barnsbörd ett ekonomiskt avbräck för de flesta familjer. Av den anledningen föreslås också i propositionen, att moderskapshjälp skall utgöra ersättning för förlossningsutgifter och andra utgifter i samband med barnsbörd. Dessa utgifter kan vara av olika slag. Vill man härvidlag ett ögonblick ägna uppmärksamheten åt de barnaföderskor, som huvudsakligen har sitt arbetsområde inom hemmet eller i mannens förvärvsarbete, är det

Lagförslag om moderskapshjälp m. m.

lätt att förstå, att det avbräck i arbetet, som uppstår i samband med ett barns födelse, kan medföra ganska stora ekonomiska oppoffringar för familjen. Detta gäller särskilt i ett lantbrukarhem, där hustrun många gånger måste, förutom att hon ensam har att sköta huset med matlagning, slakt och bak, städning och tvätt, även skall hinna med att sköta eller åtminstone hjälpa till att sköta djuren och ladugårdsarbetet i övrigt. Till detta kommer, att hon under sommaren många gånger måste hjälpa till ute på åker och äng.

Allt som här uppräknats är arbete, som inte låter vänta på sig, till dess att moderns krafter blir så pass återställda, att hon åter kan delta i produktionsarbetet. Samma är förhållandet, om det är fråga om en affärsman, vars hustru hjälper till i affären. Ja, vi har många, många andra områden, där hustrun hjälper till i mannens förvärvsarbete. Jag skall emellertid inte räkna upp fler — de är alltför väl kända av de flesta kammarledamöterna.

För att erhålla ersättning för förlorad arbetsinkomst under den tid kvinnan i samband med förlösningen avhåller sig från arbete skall hon enligt vad som föreslagits i propositionen erhålla en tilläggspenning under 90 dagar. Rätten till en sådan tilläggspenning är enligt departementschefen och även enligt utskottsmajoriteten förbehållen s. k. förvärvsarbeteande kvinnor, vilket innebär att de kvinnor, vilkas arbetsområde jag nyligen refererade, helt utestänges från denna förmån.

I en del remissyttranden och även i motioner från högern har framförts den uppfattningen, att rätten till tilläggspenning bör förknippas med villkoret, att kvinnan återupptager eller söker erhålla förvärvsarbete inom viss tid efter nedkomsten. Utskottet anser emellertid, att ett sådant villkor skulle medföra den olägenheten, att tilläggspenningen skulle kunna utbetalas först efter den tid, som kvinnan i anledning av barnsörden har varit borta från förvärvsarbete och då hon regelmässigt främst är i behov av ekonomiskt stöd. Detta innebär,

att utskottsmajoriteten är villig att be-
reda ekonomiskt bistånd i form av till-
läggspenning till de förvärvsarbeteande
kvinnorna, även om de inte återgår till
förvärvsarbete.

Jag har ingenting emot detta, men jag tycker att det är underligt, att man så starkt trycker på att det endast skall gälla de förvärvsarbeteande, samtidigt som man utestänger en annan kategori av mödrar, som med största säkerhet återgår till förvärvsarbete. Jag syftar på de grupper som jag tidigare talat om, nämligen de hemarbetande och dem som deltagit i mannens förvärvsarbete. När det gäller dessa mödrar vet man, att i de allra flesta fall har annan arbetskraft måst anskaffas, som har kostat familjen dryga pengar.

I de av oss från bondeförbundet framförda motionerna i denna fråga har vi framhållit den orättvisa, som vi anser begås mot dessa kvinnor genom att man utestänger dem från förmånen av en tilläggspenning. Vi har därför ansett, att frågan borde komma under omprövning. Utskottet har emellertid inte velat tillstyrka vare sig våra motioner eller de motioner i samma fråga som väckts från annat håll.

Jag har därför, herr talman, tillsammans med herr Kronstrand i denna kammare och herr Carlsson i Bakeröd, fröken Höjer och fru Sjöstrand i andra kammaren till utskottsutlåtandet vid utskottets hemställan under B fogat en reservation, som betecknats med nr I. Jag ber att få yrka bifall till den reservationen.

Herr MAGNUSSON (h):

Herr talman! Det förslag, som här föreligger, innebär, såsom fru Svenson mycket riktigt har påpekat, att vissa orättvisor uppstår. Det är här liksom på många andra områden inom den sjukförsäkring, som snart skall träda i kraft, på det sättet att tillräckliga utredningar inte har föregått förslagens framläggande.

Jag sympatiserar med tanken, att de hemarbetande kvinnorna skall få möj-

lighet till tilläggspenning lika väl som de kvinnor som arbetar utanför hemmet. Det kan många gånger vara så, att de förra har betydligt större besvärligheter att brottas med än de kvinnor som finns ute i förvärvsarbetet. I motionen II: 634 har det under punkten C i motionen yrkats, att en utredning i denna riktning skall verkställas.

Jag ber därför, herr talman, att med hänvisning till denna motion få yrka, att riksdagen måtte besluta att i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa om en förutsättningslös utredning angående möjligheterna för en komplettering av lagen om moderskapsförsäkring med en tilläggspenning även för i hemmet arbetande kvinnor.

Herr NORMAN (s):

Herr talman! Det är så många reservanter i detta ärende, att det i realiteten bara är en minoritet i utskottet, som står bakom utskottets förslag. Genom att reservanterna har spaltat upp sig på olika linjer har det blivit så, att denna minoritet inom utskottet har ansvaret för utskottsutlåtandet.

Beträffande första punkten råder det fullständig enighet, sedan herr Lundgren avstått från att framställa något särskilt yrkande, och nu gäller diskussionen vid sidan om utskottets förslag de båda skrivelseförslag, som reservanterna har framställt yrkande om.

Utskottet har ansett, att vi bör vänta och se, hur den här saken utvecklar sig. Vi har helt avvisat tanken på att man nu skulle anordna en frivillig försäkring för hemmakvinnor, som blir mödrar, i analogi med den frivilliga försäkringen för hemmakvinnorna enligt sjukförsäkringslagen. När det gäller frågan om att tillskapa en ordning, som möjliggör för oss att hjälpa de hemmakvinnor, som är i behov av en extra hjälp, i stil med den hjälp som de yrkesarbetande kvinnorna får genom förordningen i form av tilläggspenning, anser vi att vi får följa den linje, som vi alltid brukar gå när vi genomför en ny socialreform. Man får ta det litet försiktigt till att börja med

Lagförslag om moderskapshjälp m. m.
och se, hur det utvecklar sig, och sedan får man i den mån särskilda behov framträder bygga ut den reform, som man tidigare lagt grunden till.

Jag tror, att det är litet för tidigt att beställa någonting hos Kungl. Maj:t nu, utan vi bör, när det gäller de önskemål som framföres i den reservation som vi nu diskuterar, avvakta och se hur verkningarna av den reform som vi nu skall besluta blir.

När det gäller den andra reservationen kommer jag att säga ungefär detsamma, d. v. s. att vi bör vänta och se, så att vi bättre kan bedöma var vi skall sätta in ytterligare åtgärder, om det visar sig nödvändigt att bygga på den nu förordade försäkringen.

Jag hemställer om bifall till utskottets förslag i den föredragna punkten.

Överläggningen ansågs härmed slutad, varefter herr förste vice talmannen, som för en stund övertagit ledningen av kammarens förhandlingar, yttrade, att i avseende på den nu föredragna punkten yrkats

1:o) att vad utskottet hemställt skulle bifallas;

2:o) att det förslag skulle antagas, som innefattades i den av fru Svenson m. fl. vid punkten avgivna reservationen; samt

3:o) av herr *Magnusson*, att kammaren skulle bifalla utskottets hemställan med den ändring, som föranleddes av att kammaren, i anslutning till motionen II: 634 punkten C, beslöte i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa om en förutsättningslös utredning angående möjligheterna för en komplettering av lagen om moderskapsförsäkring med en tilläggspenning även för i hemmet arbetande kvinnor.

Sedermera gjorde herr förste vice talmannen propositioner enligt berörda yrkanden och förklarade sig finna propositionen på bifall till utskottets hemställan vara med övervägande ja besvarad.

Fru *Svenson* begärde votering, i anledning varav herr förste vice talman-

Lagförslag om moderskapshjälp m. m.

nen upptog vardera av de båda återstående yrkandena med hemställan, huruvida kammaren ville antaga detsamma till kontraposition i den förestående omröstningen; och förklarade herr förste vice talmannen sig anse de härå avgivna svaren hava utfallit med övervägande ja för deras mening, som ville till kontraposition antaga godkännande av det förslag, som innefattades i fru Svensons m. fl. reservation.

Herr *Magnusson* äskade emellertid votering om kontrapositionens innehåll, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som till kontraposition i huvudvoteringen angående andra lagutskottets utlåtande nr 32 punkten B antager godkännande av det förslag, som innefattas i den av fru Svenson m. fl. vid punkten avgivna reservationen, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har till kontraposition i nämnda votering antagits bifall till herr *Magnussons* under överläggningen gjorda yrkande.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo uppläst, verkställdes omröstningen genom uppresning; och befanns därvid, att flertalet röstade för ja-propositionen.

I följd därav uppsattes, upplästes och godkändes för huvudvoteringen en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som bifaller vad andra lagutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 32 punkten B, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den av fru Svenson m. fl. vid punkten avgivna reservationen.

Sedan denna voteringsproposition ånyo uppläst, verkställdes till en början omröstning genom uppresning.

Då herr förste vice talmannen fann tvekan kunna råda angående omröstningens resultat, verkställdes härefter votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 68;

Nej — 64.

Därjämte hade 7 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

Punkten C.

Fru *CARLQVIST* (s):

Herr talman! I motionen nr 469 i denna kammare har framförts några önskemål i anledning av proposition 144 angående moderskapsförsäkring och mödrahjälp.

Den nya moderskapsförsäkringen kommer att betyda en avsevärd förbättring för många mödrar. Vad beträffar mödrahjälp, har ju denna form av hjälp funnits till sedan 1938, och genom förordningen därom ha mödrarna i allmänhet kunnat undvika att anlita fattigvården vid havandeskap, vilket också var avsikten med mödrahjälpreformerna.

Under de år som gått har skett en del förbättringar genom att maximibeloppen höjts, och sedan 1949 utbetalas bidrag till kostförbättring i regel med ett kontant belopp för vecka eller månad. Genom den nu föreslagna moderskapshjälp kommer samtliga mödrar att få ett större kontantbelopp till sitt förfogande. De mödrar, som inte kan komma i åtnjutande av tilläggsförsäkringen men som är i behov av ytterligare hjälp, kan då söka mödrahjälp, vilken skall utgå in natura.

Mot bakgrunden av de ganska stora kontantbelopp, som genom den föreslagna försäkringen kan ges de tilläggsförsäkrade, verkar naturgränsen inte helt rättvis. Vår önskan är därför, att mödrahjälpens huvudsakligen bör utgå som en kontanthjälp och att en uppmjukning av nuvarande normer borde ske, så att

hjälpn kan ges efter generösare grunder.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till den under punkten C avgivna reservationen.

I detta anförande instämde fru *Sjöström-Bengtsson* (s).

Herr NORMAN (s):

Herr talman! Som jag nämnde i mitt föregående anförande var det den bestämmande delens av utskottet mening, att man borde vänta och se. Jag tror att det är ännu angelägnare att vi gör det i fråga om det nu behandlade önskemålet än beträffande den förra frågan, ty vi vet inte hur det kommer att bli med mödrahjälpen i framtiden. Den skall visserligen nu fortfarande utgå, men jag skulle tro att vi ganska snart kan få ta upp frågan huruvida den bör finnas kvar eller om vi i stället skall följa de tankegångar som herr Mogård här utvecklade i sitt anförande beträffande punkten A, nämligen att göra denna försäkring så pass värdefull att det knappast föreligger något behov av en särskild mödrahjälp, i all synnerhet om vi får en ny socialvårdslag som ersätter den nuvarande fattigvårdslagen. Jag lutar närmast däråt att utvecklingen går i den riktningen att de särskilda behov, som här kan uppstå och som inte tillgodoses av försäkringen, kommer att föreligga i sådana fall där det blir fråga om en ren socialhjälp. Får vi nu en human socialvårdslag, som vi ju väntar på, så antar jag att de fallen bör erhålla hjälp enligt denna lag.

Att här förorda ändrade tillämpningsgrunder, när man alltså inte vet vad som komma skall och hur det kan bli med mödrahjälpen framdeles, har vi inte ansett lämpligt. Vi vet inte vad som kommer att sägas i den nya socialvårdslagen om kontanthjälp och efter vilka mer eller mindre generösa grunder hjälpbehovet skall tillgodoses. Riksdagen synes oss inte böra uttala någonting, som kan föregripa de bedömningar som här kommer att ske. Det är det enda, men för oss ganska tungt vägande skä-

Lagförslag om moderskapshjälp m. m.

let till att vi inte har velat förorda en skrivelse i detta fall. Kungl. Maj:t får ändå veta vad utskottet har sagt, ty det blir i varje fall en riksdagsskrivelse, och utskottet har ju uttryckt sina rätt starka sympatier för de önskemål som fru Carlqvist har gjort sig till tolk för. Vi anser att man tills vidare kan nöja sig med den lilla aning till direktiv, om jag så får uttrycka mig, som ligger i själva utskottsutlåtandet, och kan vänta och se hur det kommer att bli med mödrahjälpen i framtiden.

Jag hemställer om bifall till utskottets förslag.

Fru WALLENTHEIM (s):

Det är med stor tillfredsställelse vi har sett denna proposition om effektivare moderskapsförsäkring. Lika tillfredsställd är i varje fall jag för att departementschefen har bibehållit mödrahjälpen. Jag är av den uppfattningen, att även med det avsevärt högre belopp som nu utgår finns det många hjälpbehov, som inte kan tillgodoses utan denna möjlighet.

Jag har varit med om den motion som går ut på att vi här skulle överge naturprincipen och övergå till kontant utbetalning av mödrahjälpen. Det är sant att utskottets skrivning här är mycket välvillig, och departementschefen har sagt saker som ger oss anledning tro, att även han är intresserad av att övergå till kontantbetalning senare, om vi skall behålla mödrahjälpen i en eller annan form. Men jag kan för min del inte riktigt förstå, vad det skall vara för mening i att vänta och se, som utskottets ärade ordförande uttryckte sig. Departementschefen har aviserat, att det kommer en utredning som skall uppta frågan om huruvida mödrahjälpen skall behållas eller om den på något annat sätt skall komma in under socialhjälpn. Med det tar ju åtskillig tid innan vi kan komma fram till någon ändring härvidlag, och jag kan inte förstå, hur man skulle föregripa en sådan utredning, om man nu beslutar att dessa belopp skall utbetalas kontant i stället

Lagförslag om moderskapshjälp m. m.

för att utgå in natura. Det är precis så som herr Mogård har sagt i sin motion, att den prövning som här äger rum inom mödrahjälpen är verkligt rigorös i många avseenden, och det finns många hjälpbehov som dessa mödrar i samband med barnsbörd skulle behöva få täckta och vilka det inte går att täcka enligt de grunder som har blivit fastslagna genom praxis. Jag har många gånger tyckt att det är mycket underligt, att man t. ex. skall ta upp vissa bidrag till barnens utrustning, sängar o. s. v. Det kan flera gånger gälla familjer som har flera småbarn, och där utgår man ifrån att dessa familjer redan har en hel del av dessa saker, men för att över huvud taget kunna ge dessa människor någon hjälp måste man nödvändigt ta upp belopp för dessa ändamål.

Det sades många gånger, när vi hade dåliga tider, att husmödrarna visade sig vara finansministrar i smått, som kunde handskas med sina pengar på ett sätt som väckte allmän respekt. Jag kan inte inse, varför vi beträffande de grupper som nu skall få mödrahjälpen och som väl i synnerhet återfinns bland låglönegrupperna skall hålla fast vid en utformning av denna hjälp, som går ut på att de skall få hjälpen in natura. Jag tycker, precis som det säges i motionen, att det är plottrigt och på något sätt kränkande mot dessa grupper.

Jag hemställer, herr talman, att riksdagen måtte bifalla motion nr 602 i andra kammaren.

Herr statsrådet STRÅNG:

Herr talman! Låt mig bara göra en kort reflexion! När jag har lyssnat på debatten här, har jag tyckt att det stora och väsentliga har skymts bort av en liten detalj, som egentligen inte har varit uppe till närmare övervägande vare sig i utredningen eller vid propositionsskrivningen. Här har det varit fråga om att åstadkomma en moderskapsförsäkring, anknuten till vår obligatoriska sjukförsäkring. Jag tror att detta har lyckats på ett hyggligt sätt; jag vågar säga detta

mot bakgrunden av första kammarens reaktion, när man nu har tillfälle att se på detta. Det är ju klart att man har kunnat säga sig: Skall man till allvarligt övervägande i samband med att det läggs fram ett förslag om moderskapsförsäkring även ta upp frågan om mödrahjälpen, dess utformning och dess karaktär framdeles? Vi hade inte tänkt att dagens fråga skulle vara en sekundär mödrahjälsfråga utan en primär moderskapsförsäkringsfråga, och enligt den tanken är förslaget utarbetat. Som utskottets ärade ordförande har sagt har vi tänkt oss att helst nästa år kunna presentera riksdagen ett förslag till ny socialvårdslag. Jag kan gott säga att vi har behandlat den frågan under ett par år inom departementet men inte fått riktigt grepp om det hela. Vi hoppas dock som sagt att ärendet relativt snart skall kunna läggas fram för riksdagen. Då aktualiseras en rad problem som ingriper i mödrahjälpen. Det är fråga om man över huvud taget skall ha mödrahjälsnämnderna kvar i den kommunala organisation som skall handlägga en ny socialvårdslag. Hela organisationsfrågan kommer här att aktualiseras, och då är det också rätt naturligt, att man i det sammanhanget undersöker, om den på 1930-talet införda mödrahjälsformen, som bygger på naturahjälp, är ett passerat skede och skall efterträdas av en mera modern hjälpform. Jag har för dagen ingen bestämd uppfattning på den punkten. Jag vet att man inte ens från det håll, där det göres gällande att vi nu skulle vara färdiga med naturalinjen och gå över på kontantlinjen, har vågat helt och fullt ta konsekvenserna av denna uppfattning. Reservanterna hemställer ju också, att riksdagen måtte besluta att i skrivelse till Kungl. Maj:t uttala, att mödrahjälpen huvudsakligen bör utgå som en kontanthjälp. Jag tror att även de som står bakom reservationen är litet tveksamma, om man frågar dem: Skall vi ersätta tandvården, som nu utgör en naturaförmån, med att man sänder den blivande modern en summa pengar och uppmanar henne att själv se till att hon får sina tänder upprustade?

Om undantagande av vissa arbetstagare från sjukpenningförsäkringen.

Jag tror, att man utan att behöva betraktas som gammalmodig i uppfattningen kan säga sig, att allt inte är klart därför att man sänt pengar och att i fråga om vissa slag av hjälp till en blivande moder naturalinjen kan ha minst lika goda skäl för sig som den rena kontantlinjen. Mot bakgrunden härav är det nog ändå klokast att man såsom utskottet här har tänkt sig — utskottet har ju också deklarerat en uppfattning — låter Kungl. Maj:t närmare utreda denna fråga. Jag är inte alls främmande för att det kan behövas någon specialundersökning, men jag tror inte att man redan nu bör binda sig för vissa riktlinjer, innan man har något material att bygga på. Jag vill understryka, att den utredning som har arbetat med dessa frågor icke har ägnat någon nämnvärd tid åt att penetrera just de problem som reservanterna tagit upp i detta sista avsnitt av debatten. Vi har haft linjen med behovsprövade naturaförmåner sedan 1930-talet, och jag tror inte att det sker någon större olycka, om man behåller den något år till, medan det utredes, om det kan vara riktigt att gå över till en annan linje. Jag anser det vara riktigt att härvidlag följa utskottets förslag.

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, gjorde herr talmannen enligt därunder förekomna yrkanden propositioner, först på bifall till vad utskottet i den nu ifrågavarande punkten hemställt samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den av herr Grönkvist m. fl. vid punkten avgivna reservationen; och förklarade herr talmannen, efter att hava upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig finna denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Fru *Carlqvist* begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller vad andra lagutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 32 punkten C, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar
Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den av herr Grönkvist m. fl. vid punkten avgivna reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo uppläst, verkställdes omröstningen genom uppresning; och befanns därvid, att flertalet röstade för ja-propositionen.

Vid förnyad föredragning av andra lagutskottets utlåtande nr 33, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om skyldighet för arbetsgivare att lämna uppgift rörande arbetsanställning, bifölls vad utskottet i detta utlåtande hemställt.

Om undantagande av vissa arbetstagare från sjukpenningförsäkringen.

Föredrogs ånyo andra lagutskottets utlåtande nr 34, i anledning av väckta motioner om undantagande av vissa arbetstagare från den obligatoriska sjukförsäkringen.

Andra lagutskottet hade behandlat fyra inom riksdagen väckta, till lagutskott hänvisade motioner, nämligen

inom första kammaren:

nr 239 av herr *Lundqvist* m. fl. och nr 359 av herr *Ohlon* m. fl. samt

inom andra kammaren:

nr 310 av herr *Kyling* m. fl. och nr 450 av herr *Ohlin* m. fl.

I de likalydande motionerna I: 239 och II: 310 hade hemställts, att riksdagen, därest i motionerna I: 384 och II: 490 framställt yrkande om uppskov med sjukförsäkringsreformens ikraftträdande avsloges, måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa dels om sådana ändringar i lagen om allmän sjukförsäkring att — därest en för tjänstemännen i allmän och enskild tjänst tillfredsställande och rättvis samordning ej kunde åstadkommas — grupper av tjänstemän, som på

Om undantagande av vissa arbetstagare från sjukpenningförsäkringen.

grund av anställningsförhållandena redan innehade likvärdigt eller bättre skydd vid sjukdom än sjukförsäkringslagen lämnade, ej komme att omfattas av den obligatoriska försäkringen, dels att förslag till sådana ändringar måtte föreläggas riksdagen senast vid 1954 års höstsession.

I de likalydande motionerna I: 359 och II: 450 hade hemställts, att riksdagen för sin del måtte besluta, att 28 § första stycket lagen om allmän sjukförsäkring skulle erhålla följande lydelse: »Konungen äger från sjukpenningförsäkringen i dess helhet eller viss del därav undantaga arbetstagare, som på grund av lag eller författning, utfärdad av Konungen, eller bestämmelse, som beslutats av kommun, äger uppbära lön vid sjukdom, *så ock annan arbetstagare, vars rätt till lön vid sjukdom finnes i liknande mån tryggad.*»

Utskottet hade i det nu föredragna utlåtandet på återopade grunder hemställt,

A. att motionerna I: 239 och II: 310 icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd;

B. att motionerna I: 359 och II: 450 icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Reservation hade anförts av herrar *Sunne, Lundgren* och *Kronstrand*, fröken *Höjer*, fru *Ewerlöf* samt herr *Rimmerfors*, vilka ansett, att utskottets yttrande bort hava den lydelse, reservationen visade, och avslutas med en hemställan,

A. att riksdagen med bifall till motionerna I: 359 och II: 450 och med anledning av motionerna I: 239 och II: 310 måtte för sin del antaga följande

Förslag

till

Lag

om ändring av 28 § lagen den 3 januari 1947 (nr 1) om allmän sjukförsäkring.

Härigenom förordnas att 28 § lagen den 3 januari 1947 om allmän sjukförsäkring skall erhålla följande lydelse:

28 §.

Konungen äger från sjukpenningförsäkringen i dess helhet eller viss del därav undantaga arbetstagare, som på grund av lag eller författning, utfärdad av Konungen, eller bestämmelse, som beslutats av kommun, äger uppbära lön vid sjukdom, *så ock annan arbetstagare, vars rätt till lön vid sjukdom finnes i liknande mån tryggad.*

Har arbetstagare — — — utbetalda lönen.

Överenskommelse att — — — avtalet gäller.

Utgöres lön — — — kommunal inkomstskatt.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1955.

B. att motionerna I: 239 och II: 310, i den mån de icke vore besvarade med vad reservanternas förut anfört och hemställt, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Herr *SUNNE* (fp):

Herr talman! Frågan om undantagande av vissa arbetstagare från den obligatoriska sjukförsäkringen var redan föregående år föremål för riksdagens behandling. I den sjukförsäkringslag, som antogs vid fjolårets riksdag, finns i 28 § en bestämmelse om sådant undantagande. Det heter där, att Kungl. Maj:t från sjukpenningförsäkringen i dess helhet eller viss del därav har rätt att undantaga arbetstagare, som på grund av lag eller författning, utfärdad av Kungl. Maj:t, eller bestämmelse, som beslutats av kommun, äger uppbära lön vid sjukdom. Därigenom har ju öppnats möjlighet att undantaga i offentlig tjänst anställda från sjukpenningförsäkringen. Men det finns inte motsvarande undantagsmöjligheter för sådana privatanställda, som redan har sina sjuklöneförmåner tillfredsställande ordnade. Folkpartiet och högern väckte under fjolåret ett par motioner i detta ärende, och dessa framställningar har upprepats i år. Från folkpartihåll föreligger sålunda två motioner: I: 359 och II: 450. Där har yrkats sådan ändring i sjukförsäkringsla-

Om undantagande av vissa arbetstagare från sjukpenningförsäkringen.

gen, att undantagsmöjlighet öppnas även för privatanställda arbetstagare.

I motionerna har också framhållits, att sjukförsäkringens ikraftträdande inte bör tas till förevändning för en försäkring av redan utgående sjukersättningsförmåner. Det har ju visat sig vid den debatt, som har varit inledningen till de nödvändiga förhandlingarna med arbetsgivarna, att lagstiftningens utformning på denna punkt inte är tillfredsställande. De anpassningssvårigheter som uppstått hade ju i väsentlig mån kunnat undvikas, om man hade haft en möjlighet att undantaga även dem som är anställda i privat tjänst. Vi anser, att det åtminstone inte föreligger oöverstigliga svårigheter att låta undantagsbestämelsen gälla för vissa klart avgränsade grupper av anställda, som avtalsvägen har tillförsäkrat sig lämpligt avvägda sjuklöneförmåner. I fjolårets motioner framhöll vi också, att för så klart slutna avtalsområden som t. ex. när det gäller bank- och försäkringstjänstemän kan sådana hinder inte möta. För dessa kan man införa undantagsbestämmelser på samma sätt som för i offentlig tjänst anställda. Vi har alltså velat ha ett tillägg till § 28 i sjukförsäkringslagen, som medger undantag för de i kommunal- och statstjänst anställda, så lydande: »så ock annan arbetstagare, vars rätt till lön vid sjukdom finnes i liknande mån trygkad.»

Utskottet har i sitt utlåtande inte velat gå med på några nya undantagsbestämmelser under framhållande av att sådana skulle orsaka betydande olägenheter. Vi tror emellertid att dessa farhågor är betydligt överdrivna, och jag ber därför, herr talman, att få yrka bifall till reservationen.

Herr LUNDGREN (h):

Herr talman! Jag kan till alla delar instämma i det anförande som herr Sunne nyss höll. Jag vill endast tillägga, att enligt min uppfattning finns det ingen anledning att göra någon skillnad på stats- och kommunaltjänstemän å ena sidan samt tjänstemän i enskild tjänst å andra

sidan. Vissa enskilda tjänster intager i fråga om lön, pension och sociala förmåner ur trygghetssynpunkt ingen annan ställning än den som stats- och kommunaltjänster intager. Därför bör det ju vara rimligt, att Kungl. Maj:t skall få rätt att ge dispens från den obligatoriska anslutningen till sjukförsäkringen när det gäller sådana tjänster, för vilka sjuklönen vid sjukdom är tillfredsställande ordnad genom vederbörande företag.

På denna grund skall jag, herr talman, be att få yrka bifall till den reservation, som finns angiven vid detta utskottsutlåtande av herr Sunne m. fl.

Herr NORMAN (s):

Herr talman! Jag kan instämma med herr Lundgren i att det bör inte vara någon skillnad emellan stats- och kommunalanställda å ena sidan och privatanställda å den andra i den mån de befinner sig i samma situation. När utskottet i fjol behandlade frågan om denna fullmakt till Kungl. Maj:t, hade vi en mycket bestämd uppfattning om att sjukförsäkringen borde vara allmängiltig. Det skall helst inte förekomma några privilegierade grupper. Att vi i alla fall tillstyrkte denna fullmakt i 28 § sammanhängde med att tiden var knapp och att vi inte var säkra på att man skulle hinna förbereda detta spörsmål så att frågan när det gällde statstjänstemännen var klar efter förhandlingar och dylikt till dess sjukförsäkringslagen skulle träda i kraft. Det var enda skälet för oss inom majoriteten i utskottet att förorda bestämmelsen om att Konungen skulle ha denna möjlighet att ge dispens.

Nu är väl läget det, att den fullmakt, som finns i 28 §, inte kommer att användas. Vi har alldeles säkert att vänta en proposition till hösten, i vilken riksdagen förelägges godkännande av en överenskommelse som uppnåtts förhandlingsvägen för statstjänstemännen, och när den frågan då blir avgjord, så att det inte förefinnes något behov för Konungen att begagna sig av denna fullmakt när det gäller statstjänstemännen,

Ang. vissa ändringar i militärsättningsförordningen.

är det väl alldeles tydligt, att undantag inte heller skall göras för de kommunalt anställda. Under sådana förhållanden är det helt naturligt, att det inte finns någon som helst anledning att utvidga fullmakten såsom reservanterna har föreslagit. Det kommer att bli en bestämmelse på papperet, i varje fall så länge vi har den regeringsmajoritet som vi nu har. Jag tror därför inte att herr Sunne skulle kunna glädja de privatanställda på något sätt, även om han skulle få sitt yrkande igenom. Han måste nog vänta till dess han själv tillhör ett regeringsparti, och när det har inträffat, kan det vara tids nog att ändra lagen. Vi i majoriteten har den bestämda uppfattningen, att man här skall ha en obligatorisk sjukförsäkring, som skall gälla samtliga medborgare, såsom den är utformad. Sedan blir det en förhandlingsfråga, hur de grupper, som nu har genom förhandlingar och överenskomelser ordnat det bättre för sig, skall passa in sina förmåner med de nya bestämmelser som här kommer att gälla dem. Vi har tyckt det vara självklart, att det inte skall bli någon försämring i deras förmåner, men den frågan får vederbörande enligt vår mening lösa på avtalsvägen.

Jag hemställer om bifall till utskottets förslag.

Efter det överläggningen förklarats härmed slutad, gjorde herr talmannen jämlikt därunder förekomna yrkanden propositioner, först på bifall till vad utskottet i det nu förevarande utlåtandet hemställt samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den vid utlåtandet avgivna reservationen; och förklarade herr talmannen, sedan han upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig anse denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr Sunne begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som bifaller vad andra lagutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 34, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den vid utlåtandet avgivna reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo uppläst, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr Sunne begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 101;

Nej — 38.

Därjämte hade 3 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

Ang. vissa ändringar i militärsättningsförordningen.

Föredrogs ånyo andra lagutskottets utlåtande nr 35, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om ändring i militärsättningsförordningen den 2 juni 1950 (nr 261), dels ock i ämnet väckta motioner.

Genom en den 5 mars 1954 dagtecknad proposition, nr 130, vilken hänvisats till lagutskottet och behandlats av andra lagutskottet, hade Kungl. Maj:t föreslagit riksdagen att antaga ett vid propositionen fogat förslag till förordning om ändring i militärsättningsförordningen den 2 juni 1950 (nr 261).

Det av Kungl. Maj:t framlagda förslaget innebar, att gällande bestämmelser om ersättning vid sjukdom och skada till följd av olycksfall under militärtjänstgöring å tid, då riket icke befunne

Ang. vissa ändringar i militärsättningsförordningen.

sig i krig, skulle i huvudsak anpassas till den av riksdagen nyligen antagna lagen om yrkesskadeförsäkring.

I samband med propositionen hade väckts två motioner, nämligen nr 467 i första kammaren av herr *Weiland* m. fl. och nr 600 i andra kammaren av fröken *Höjer* m. fl.

I motionerna, som voro likalydande, hade hemställts, att riksdagen måtte giva Kungl. Maj:t befogenhet att besluta om efterlevandelivränta enligt militärsättningsförordningen i sådana äldre fall, där vederbörande nu vore utestängd från livränterätt i följd av inskränkning, som bortföle i de nya bestämmelserna.

Utskottet hade i det nu föreliggande utlåtandet av angivna orsaker hemställt,

A. att riksdagen måtte bifalla förevärande proposition;

B. att riksdagen i anledning av förevärande motioner, I:467 och II:600, måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t som sin mening giva till känna vad utskottet anfört.

Reservation hade avgivits av herr *Lundgren* och fröken *Wetterström*, som under återopande av de vid utskottets utlåtande nr 22 under 6, 7, 16, 20 och 28 §§ i förslaget till lag om yrkesskadeförsäkring fogade reservationerna av herr *Lundgren* eller av denne jämte annan ansett, att utskottet bort hemställa,

dels att Kungl. Maj:ts proposition nr 130 måtte avslås i vad den avsåge ändring i 2 och 3 §§ i militärsättningsförordningen den 2 juni 1950 (nr 261)

samt att förty ingressen till den föreslagna förordningen om ändring i militärsättningsförordningen måtte erhålla den ändrade lydelse, reservationen visade,

dels ock att 6 § 3 mom., 7 § 2 mom. och 12 § i förslaget till förordning om ändring i militärsättningsförordningen måtte erhålla den avfattning, som i reservationen angivits.

Herr LUNDGREN (h):

Herr talman! Vid detta utskottsutlåtande finns en reservation av fröken *Wetterström* och mig, och jag tillåter

mig, herr talman, att i allra största korthet motivera reservanternas inställning.

Jag vill till en början erinra om att ändringen i militärsättningsförordningen betingas av den ändring i yrkesskadelagen, som riksdagen för kort tid sedan antog. Egentligen skulle ju dessa båda lagförslag ha behandlats samtidigt, då de ju delvis berör samma områden, men så blev av tekniska skäl inte fallet. Min inställning till dessa problem sammanhänger med den ställning som jag intog vid behandlingen av yrkesskadelagen, och jag kan därför vad beträffar motiveringen fatta mig kort.

När det gäller 2 §, som innehåller bestämmelser om ersättning för olycksfall som inträffar vid färd till eller från arbetsplats, har jag reserverat mig och ansett att de nuvarande bestämmelserna bör gälla. Enligt paragrafens nuvarande lydelse får en militär ersättning, då han färdas till eller från tjänstgöring samt färden föranletts av och stått i omedelbart samband antingen med tjänstgöringen eller med permission eller annan ledighet. Nu föreslås den ändringen, att i stället för »omedelbart» samband skall det vara »nära» samband med tjänstgöringen eller med permission etc. Jag anser för min del, att det icke finns anledning att göra någon ändring på denna punkt.

I 3 § 1 mom. har införts en ny bestämmelse, varigenom även i militärsättningsförordningen har införts omvänd bevisregel, när det gäller olycksfall. Det heter: »Har någon i 1 § avsedd person, som ådragit sig skada, varit utsatt för olycksfall varom här är fråga, skall orsakssamband anses föreligga mellan olycksfallet och skadan, såvida icke övervägande skäl tala däremot.» Av samma skäl som jag anfört när vi behandlade yrkesskadelagen anser jag en sådan bestämmelse onödigt och även olämplig. Vi har den omvända bevisbördan i militärsättningsordningen när det gäller sjukdom. Det kan anföras goda skäl att den finns, när det gäller sjukdom, på grund av de speciella förhållanden som råder i militärtjänsten och de svårigheter som föreligger, när det gäller att bevisa ett samband mellan

Ang. vissa ändringar i militärsättningsförordningen.

militärtjänstgöringen och en sjukdoms uppkomst. Regeln innebär i praktiken, att alla som sjuknar under militärtjänstgöring också får ersättning. Någon anledning att införa en sådan bestämmelse i fråga om olycksfall finns däremot enligt min uppfattning icke.

I 6 § behandlas bland annat möjligheterna att få utbetalad livräntas kapitaliserade värde i vissa fall. Det heter i utskottets förslag: »På ansökan av den skadade må försäkringsrådet, när skäl därtill prövas föreligga, besluta att livränta eller del därav eller livränta för viss tid skall utbytas mot ett belopp för en gång, motsvarande högst de utbyta livräntebeloppens kapitalvärde enligt beräkningsgrunder som fastställas av Konungen.»

Jag anser i likhet med vad jag gjorde i fråga om yrkesskadelagen, att försäkringsrådet skall äga rätt att betala ut en sådan engångsersättning inte bara på ansökan av den försäkrade utan även utan ansökan, dock att sådant utbyte må ske allenast om detsamma finnes vara till synnerligt gagn för den försäkrade.

Jag övergår sedan till 7 §. Den gäller efterlevandes livränta. Vårt yrkande i fråga om denna paragraf överensstämmer också med vad som yrkades av herr Hagård i fråga om yrkesskadelagen.

Enligt 12 § i dess hittillsvarande lydelse kan, om den skadade ej ställt sig till efterrättelse gällande anordning eller föreskrifter och därigenom visat grov vårdslöshet eller om olycksfallet föranletts därav att den skadade varit av starka drycker berusad, ersättningen skäligen nedsättas. Denna bestämmelse anser vi vara riktig. Utskottsmajoriteten och Kungl. Maj:ts förslag innebär en mildare linje.

Herr talman! Jag skall inte uppta tiden med någon ytterligare argumentering. Vi har diskuterat dessa problem tidigare i annat sammanhang, och det kanske inte är lämpligt att nu ta upp dem till förnyat dryftande.

Jag ber, herr talman, att med dessa ord få yrka bifall till den av mig och fröken Wetterström avgivna reservationen.

Herr NORMAN (s):

Herr talman! Den nu gällande olycksfallsförsäkringslagen och militärsättningsförordningen korresponderar med varandra i många stycken, framför allt när det gäller ersättningarnas storlek, men även i en hel del andra avseenden. Den hittillsvarande olycksfallsförsäkringslagen kommer nu att ersättas med den yrkesskadelag som riksdagen redan har beslutat. Det nu framlagda förslaget till ändringar i militärsättningsförordningen har tillkommit för att man skall bibehålla likformigheten i fråga om dessa båda lagar. Man kan naturligtvis ha olika bestämmelser i de båda lagarna, och det är därför inte alldeles omöjligt att riksdagen skulle fatta ett annat beslut än vad utskottet föreslår och alltså följa reservationen. Då skulle man emellertid upphäva den likformighet som bar funnits under åtskilliga år. Jag tror att det är både praktiskt och lämpligt ur flera synpunkter att i den mån det passar i fråga om ersättningarnas storlek och dylikt ha likartade bestämmelser. Det är alltså en naturlig konsekvens av det beslut, som riksdagen tidigare fattat i fråga om yrkesskadelagen, att nu bifalla Kungl. Maj:ts proposition i vad gäller militärsättningsförordningen.

Jag hemställer, herr talman, om bifall till utskottets förslag.

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, gjordes enligt därunder förekomna yrkandens propositioner, först på bifall till vad utskottet i det nu ifrågasvarande utlåtandet hemställt samt vidare på bifall till utskottets hemställan med de ändringar, som förordats i den vid utlåtandet avgivna reservationen; och förklarades den förra propositionen, som upprepades, vara med övervägande ja besvarad.

Vid förnyad föredragning av tredje lagutskottets utlåtande nr 26, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående ändrad lydelse av 18 § lagen den 30 maj 1916 (nr 156) om vissa inskränkningar i rätten att förvärva fast egendom eller gruva eller ak-

tier i vissa bolag, bifölls vad utskottet i detta utlåtande hemställt.

Vid ånyo skedd föredragning av jordbruksutskottets utlåtande nr 30, med anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning av vissa kronoegendomar m. m., såvitt avser kronoegendomen Kolstad 1^a, 2^a och 3^a i Mjölby stad, bifölls vad utskottet i detta utlåtande hemställt.

Anmäldes första lagutskottets förslag till riksdagens skrivelse, nr 229, till Konungen i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående ändring i lagen den 6 juni 1925 (nr 170) om polisväsendet i riket.

Skrivelseförslaget godkändes under förutsättning att utskottets hemställan i utlåtande nr 20 bifölls även av andra kammaren.

Anmäldes och godkändes första lagutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 230, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående ändring i lagen den 21 december 1945 (nr 872) om verkställighet av frihetsstraff m. m.; samt

nr 231, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändrad lydelse av 4 kap. 5 och 6 §§ rättsgångsbalken m. m.

Anmäldes och godkändes statsutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 241, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag för budgetåret 1954/55 till avlöningar vid de allmänna läroverken m. m.;

nr 242, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag för budgetåret 1954/55 till avlöningar vid blind- och dövskolorna;

nr 243, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ytterligare utgifter å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1953/54, i vad propositionen avser justitiedepartementets verksamhetsområde;

nr 244, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ytterligare utgifter å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1953/54, i vad propositionen avser socialdepartementets verksamhetsområde;

nr 245, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ytterligare utgifter å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1953/54, i vad propositionen avser inrikesdepartementets verksamhetsområde;

nr 246, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till det svenska sjukhuset i Korea;

nr 247, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående bidrag till driften av anstalter för kirurgisk tuberkulos m. m.;

nr 248, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående utbildning av viss sinessjukvårdspersonal;

nr 249, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag om anslag för budgetåret 1954/55 till avskrivning av oreglerade kapitalmedelsförluster;

nr 250, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ytterligare utgifter å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1953/54, i vad propositionen avser kommunikationsdepartementets verksamhetsområde;

nr 251, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ytterligare utgifter å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1953/54, i vad propositionen avser staten för statens allmänna fastighetsfond;

nr 252, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående vissa tjänster vid kommunikationsverken;

nr 253, i anledning av riksdagens år 1953 församlade revisorers berättelse angående verkställd granskning av statsverket m. m.;

nr 254, i anledning av Kungl. Maj:ts framställningar angående anslag för budgetåret 1954/55 till ersättning åt författare för utlåning av deras verk genom bibliotek m. m.;

nr 255, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående vissa frågor rörande överlärarorganisationen;

nr 256, i anledning av Kungl. Maj:ts

proposition angående vissa anslag för budgetåret 1954/55 till statens bakteriologiska laboratorium m. m.;

nr 257, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till vatten-domstolarna m. m.;

nr 258, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående fullmakt att i arbetslöshetsbekämpande syfte igångsätta arbeten, för vilka anslag uppförts å allmän beredskapsstat för budgetåret 1950/51. m. m.;

nr 259, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1953/54 till vissa i arbetslöshetsbekämpande syfte anordnade arbeten m. m.; och

nr 260, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag till stat för riksgäldsfonden för budgetåret 1954/55.

Anmäldes bevillningsutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 261, i anledning av väckt motion angående vissa ändringar i kommunal-skattelagen med anledning av de vidtagna ändringarna i stadgan om ersättning för riksdagsmannauppsatsets fullgörande;

nr 262, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag angående debitering och uppbörd av sjukförsäkringsavgifter, m. m., såvitt propositionen hänvisats till bevillningsutskottet; samt

nr 263, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om ändring i förordningen den 19 november 1914 (nr 383) angående stämpelavgiften, m. m.

Skrivelseförslagen godkändes under förutsättning beträffande vart och ett av dem, att andra kammaren i avseende å motsvarande utskottsbetänkande fattade samma beslut som första kammaren.

Anmäldes och bordlades

konstitutionsutskottets memorial nr 15, angående granskning av de i statsrådet förda protokoll;

statsutskottets utlåtanden:

nr 121, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar om anslag för budgetåret 1954/55

till statens priskontrollnämnd jämte i ämnet väckta motioner;

nr 122, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående statligt borgensåtagande för viss skuldförbindelse av Svenska skifferoljeaktiebolaget;

nr 123, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar angående anslag för budgetåret 1954/55 till främjande av bostadsförsörjningen m. m. jämte i ämnet väckta motioner;

nr 124, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar angående anslag för budgetåret 1954/55 till driftkostnadsersättning för psykiatriska klinikerna i Lund och Uppsala; samt

nr 125, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ytterligare utgifter å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1953/54, i vad propositionen avser avskrivning av nya kapitalinvesteringar;

bevillningsutskottets betänkande nr 45, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning angående ändrad lydelse av 5 och 6 §§ förordningen den 2 juni 1922 (nr 260) om automobilskatt, m. m., såvitt propositionen hänvisats till bevillningsutskottet, jämte i ämnet väckta motioner;

bankoutskottets utlåtanden:

nr 23, angående regleringen för budgetåret 1954/55 av utgifterna under huvudtiteln Riksdagen och dess verk m. m. jämte i ämnet väckt motion; samt

nr 24, i anledning av väckt motion angående en publikation över riksdagens ledamöter; ävensom

jordbruksutskottets utlåtande nr 31, med anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda hemställan om anslag till Väg- och flottledsbyggnader å skogar i enskild ägo jämte i ämnet väckta motioner.

Justerades protokollsutdrag för denna dag, varefter kammarens sammanträde avslutades kl. 14.27.

In fidem
G. H. Berggren.